===

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

===

તા. ૧૪/૦૩/૨૦૧૯ ના ચુકાદા આર/ક્રિ.અ./૧૭૨૬/૨૦૧૭ માં સુધારો

ગુજરાત હાઈકોર્ટ, અમદાવાદ

આર/ક્રિમિનલ અપીલ નં. ૧૭૨૬/૨૦૧૭

[ઓન નોટ ફોર સ્પીકિંગ ટુ મિનિટ્સ ઓફ ઓર્ડર ડેટડ ૧૪/૦૩/૨૦૧૯ ઈન

આર/સીઆર.એ/૧૭૨૬/૨૦૧૭]

===

ઓસ્માન ઉર્ફે દાદલો હસમભાઈ શેઢા અને ૨ અન્ય (ઓ)

વિરુદ્ધ

ગુજરાત રાજ્ય

===

ઉપસ્થિતિ:

અપીલકર્તા (ઓ) નં. ૧,૨,૩ તરફે શ્રી એ. ડી. શાહ (૭૩૩)

સામાવાળા (ઓ) નં. ૧ તરફે સરકારી વકીલશ્રી (૨)

===

કોરમઃ **માનનીય કાર્યકારી મુખ્ય ન્યાયમૂર્તિશ્રી અનંત એસ. દવે**

અને

માનનીય ન્યાયમૂર્તિશ્રી બીરેન વૈષ્ણવ

તારીખઃ૧૯/૦૩/૨૦૧૯

મૌખિક આદેશ

(માનનીય કાર્યકારી મુખ્ય ન્યાયમૂર્તિશ્રી અનંત એસ. દવે દ્વારા)

સ્પીકિંગ ટુ મિનિટ્સ માટેની નોંધનો નીચે મુજબ નિકાલ કરવામાં આવે છે:

ક્રિમિનલ મિસ્ક. એપ્લિકેશન નં. ૧/૨૦૧૮ સાથેની ક્રિમિનલ અપીલ નં. ૧૭૨૬/૨૦૧૭ માં પસાર કરાયેલા તારીખ ૧૪.૦૩.૨૦૧૯ ના સી.એ.વી. ચુકાદાના પેજ ૨, પેરા ૨, લાઈન ૧૦ માં દર્શાવેલ વર્ષ "૨૦૧૦" ને "૨૦૧૨" તરીકે વાંચવું.

તે મુજબ આદેશ કરવામાં આવે છે.

(અનંત એસ. દવે, કાર્યકારી મુખ્ય ન્યાયમૂર્તિ)

(બીરેન વૈષ્ણવ, ન્યાયમૂર્તિ)

આર/ક્રિ. અ./૧૭૨૬/૨૦૧૭ ના આ ચુકાદામાં તા. ૧૯/૦૩/૨૦૧૯ ના

આદેશ દ્વારા સુધારો કરવામાં આવ્યો છે.

ગુજરાત હાઈકોર્ટ, અમદાવાદ

આર/ક્રિમિનલ અપીલ નં. ૧૭૨૬/૨૦૧૭

વીથ

ક્રિમિનલ મિસ્ક. એપ્લિકેશન (ફોર સસ્પેન્શન ઓફ સેન્ટેન્સ) નં. ૧/૨૦૧૮

ઈન

આર/ક્રિમિનલ અપીલ નં. ૧૭૨૬/૨૦૧૭

મંજૂરી અને સહી માટેઃ

માનનીય કાર્યકારી મુખ્ય ન્યાયમૂર્તિશ્રી અનંત એસ. દવે

અને

માનનીય ન્યાયમૂર્તિશ્રી બીરેન વૈષ્ણવ

==

૧	શું સ્થાનિક પેપર્સના પત્રકારોને ચુકાદો જોવાની મંજૂરી આપવામાં આવી શકે છે?	
૨	પત્રકારને રિફર કરવામાં આવશે કે નહીં?	
૩	શું માનનીય ન્યાયમૂર્તિશ્રી ચુકાદાની વાજબી નકલ જોવા માંગે છે?	

૪	શું આ કેસમાં ભારતના બંધારણના અર્થઘટન અથવા તેના હેઠળ કરાયેલા કોઈપણ આદેશને લગતા કાયદાના નોંધપાત્ર પ્રશ્નનો સમાવેશ થાય છે?	

==

ઓસ્માન ઉર્ફે દાદલો હસમભાઈ શેઢા અને ૨ અન્ય (ઓ)

વિરુદ્ધ

ગુજરાત રાજ્ય

==

ઉપસ્થિતિ:

અપીલકર્તા (ઓ) નં. ૧,૨,૩ તરફે શ્રી એ. ડી. શાહ (૭૩૩)

સામાવાળા (ઓ) નં. ૧ તરફે સરકારી વકીલશ્રી (૨)

==

કોરમઃ **માનનીય કાર્યકારી મુખ્ય ન્યાયમૂર્તિશ્રી અનંત એસ. દવે**

અને

માનનીય ન્યાયમૂર્તિશ્રી બીરેન વૈષ્ણવ

તારીખઃ૧૪/૦૩/૨૦૧૯

સી.એ.વી. ચુકાદો

(માનનીય કાર્યકારી મુખ્ય ન્યાયમુર્તિશ્રી અનંત એસ. દવે દ્વારા)

૧. અપીલકર્તાઓએ–મૂળ આરોપીઓએ, કુલ ત્રણની સંખ્યામાં, ક્રિમિનલ પ્રોસિજર કોડ, ૧૯૭૩ ની કલમ ૩૭૪ હેઠળ ક્રિમિનલ અપીલ નં. ૧૭૨૬/૨૦૧૭ દાખલ કરી છે. જે.પી. રોડ પોલીસ સ્ટેશન, વડોદરા ખાતે

ઈન્ડિયન પીનલ કોડની કલમ ૩૦૨ સાથે વાંચતા કલમ ૧૧૪ હેઠળ શિક્ષાપાત્ર ગુના માટે નોંધાયેલ ફર્સ્ટ ઈન્ફોર્મેશન રિપોર્ટ સી.આર. નં. આઇ–૨૦૬/૨૦૧૬ માંથી ઉદ્ભવતા સેશન્સ કેસ નં. ૬૭/૨૦૧૨ માં વિદ્વાન એડિશનલ સેશન્સ જજ, દેવભૂમિ દ્વારકા મુકામે ખંભાળિયા દ્વારા પસાર કરાયેલા તારીખ ૧૨.૧૦.૨૦૧૭ ના ચુકાદા અને આદેશ દ્વારા અપીલકર્તાઓને દોષિત ઠેરવવામાં આવ્યા છે અને તેમને આજીવન સખત કેદ અને રૂ. ૧,૦૦૦ ના દંડની સજા ફટકારવામાં આવી છે, દંડ ન ભરવાના કિસ્સામાં વધુ એક મહિનાની સખત કેદની સજા ભોગવવાની રહેશે.

૨. આ કોર્ટ દ્વારા તારીખ ૨૨.૧૨.૨૦૧૭ ના રોજ આ અપીલ દાખલ કરવામાં આવી હતી. ટ્રાયલ કોર્ટ પાસેથી રેકોર્ડ અને પ્રોસિડિંગ્સ મંગાવવામાં આવ્યા હતા અને તે કોર્ટના અભ્યાસ માટે કોર્ટ પાસે છે. અપીલ પેન્ડિંગ હોય તે દરમિયાન, વિદ્વાન એડિશનલ સેશન્સ જજ દ્વારા સેશન્સ કેસ નં. ૬૭/૨૦૧૦ માં પસાર કરાયેલા સજાના આદેશને સસ્પેન્ડ કરવા માટે આરોપી/અપીલકર્તાઓએ પેન્ડિંગ અપીલમાં ક્રિમિનલ પ્રોસિજર કોડ, ૧૯૭૩ ની કલમ ૩૮૯ હેઠળ ક્રિમિનલ મિસ્ક. એપ્લિકેશન નં. ૧/૨૦૧૮ દાખલ કરી હતી. સસ્પેન્શન માટેની સદર અરજીમાં, અપીલકર્તાઓ વતી હાજર રહેલા વિદ્વાન વકીલ શ્રી એ.ડી. શાહે રજૂઆત કરી હતી જે તારીખ ૧૭/૦૯/૨૦૧૮ ના આદેશ દ્વારા નોંધવામાં આવી હતી. આદેશ સ્વયં–સ્પષ્ટ હોવાથી, તે નીચે મુજબ રજૂ કરવામાં આવ્યો છે:

"સજા મોકૂફ રાખવા અને જામીન મંજૂર કરવા માટેની આ અરજી પર દલીલ કરતી વખતે અરજદારના વિદ્વાન વકીલ, આ તબક્કે, દલીલ કરશે કે ઈજાઓની સંખ્યા ૨૦ હોઈ શકે છે, પરંતુ ઉપરોક્તમાંથી કોઈ પણ કુદરતના સામાન્ય ક્રમમાં મૃત્યુ નિપજાવે તેવી સંભાવના નથી. ફ.સા.–૧૯ આંક ૮૮ દ્વારા નોંધવામાં આવેલી ઈજાઓની પ્રકૃતિ સહિત તબીબી કેસના રેકોર્ડ અને સંબંધિત ડોક્ટરની જુબાનીઓ તરફ અમારું ધ્યાન દોરવામાં આવ્યું છે.

એમાં કોઈ શંકા નથી કે, મૃત્યુનું કારણ બહુવિધ ઈજાઓના કારણે રક્તસ્ત્રાવ છે. અરજદારના વિદ્વાન વકીલ [૧] **ભૂપત સિંહ વિરુદ્ધ જે.બી. કટારિયા [(૨૦૦૯)૧૭ એસસીસી ૪૮૪] અને [૨] કરિયા વિરુદ્ધ કર્ણાટક રાજ્ય [જેટી ૨૦૦૨(૬) એસસી ૫૮૨]** ના કેસોમાં સર્વોચ્ચ અદાલતના નિર્ણયો પર આધાર રાખીને રજૂઆત કરી કે બહુવિધ ઈજાઓના સંદર્ભમાં અને અપીલકર્તાઓ–આરોપીઓનો મૃતકનું મૃત્યુ નિપજાવવાનો કોઈ ઈરાદો ન હતો, કલમ ૩૦૨ હેઠળની અપીલકર્તાની સજાને કલમ ૩૦૪ ભાગ ૨ હેઠળની સજામાં રૂપાંતરિત કરવામાં આવે. એવું વધુમાં રજૂ કરવામાં આવ્યું છે કે વર્તમાન અરજદારે ૬ વર્ષની સજા પહેલાથી જ ભોગવી લીધી છે.

વિદ્વાન એ.પી.પી. ક્રિમિનલ અપીલ નં. ૧૭૨૬/૨૦૧૭ ની અંતિમ સુનાવણીની શક્યતા પર વિચાર કરશે, અન્યથા સજા મોકૂફ રાખવા માટેની આ અરજી પર આગળ કાર્યવાહી કરવામાં આવશે.

જો રેકોર્ડ અને પ્રોસિડિંગ્સ પ્રાપ્ત ન થયા હોય, તો આગામી સુનાવણીની તારીખ સુધીમાં સંબંધિત ટ્રાયલ કોર્ટ પાસેથી તે મંગાવવામાં આવે અને રજિસ્ટ્રીને આ બાબતે જરૂરી કાર્યવાહી કરવાનો નિર્દેશ આપવામાં આવે છે.

તા. ૦૪.૧૦.૨૦૧૮ સુધી મુલતવી રાખવામાં આવે છે."

૨.૧ અપીલકર્તાઓના વિદ્વાન વકીલની રજૂઆતને ધ્યાનમાં લેતા, કે બહુવિધ ઈજાઓના સંદર્ભમાં અને અપીલકર્તાઓ–આરોપીઓનો મૃતકનું મૃત્યુ નિપજાવવાનો કોઈ ઈરાદો ન હતો, અપીલકર્તાઓને આઇપીસી ની કલમ ૩૦૨ હેઠળ કરવામાં આવેલી સજાને આઇપીસી ની કલમ ૩૦૪ (ભાગ ૨) હેઠળની સજામાં રૂપાંતરિત કરવામાં આવે અને એ હકીકત કે અપીલકર્તાઓએ છ વર્ષની સજા પહેલાથી જ ભોગવી લીધી છે, અમે રેકોર્ડ પરના તબીબી પુરાવા અને ડોક્ટરોની જુબાનીઓ, જેમાં તેમના દ્વારા નોંધવામાં આવેલી, અપીલકર્તાઓ દ્વારા મૃતકને પહોંચાડવામાં આવેલી ઈજાઓની પ્રકૃતિ સહિતની બાબતોને

ધ્યાનમાં રાખીને અપીલની અંતિમ સુનાવણી માટે આગળ વધ્યા છીએ.

<u>પ્રોસિક્યુશનનો કેસ</u>

૩. ફ.સા.૨૫, આંક ૧૨૪ જુસબ અબુભાઈ શેઢા ફરિયાદી છે. તે મૃતક સદ્દામ હુસૈનનો પિતરાઈ ભાઈ છે. ફરિયાદીના જણાવ્યા મુજબ, તે, સદ્દામ સાથે, તારીખ ૦૬.૦૬.૨૦૧૨ ના રોજ સવારે ૮.૦૦ વાગ્યે તેમના પશુધનને ચરાવવા માટે એકસાથે ઘરેથી નીકળ્યા હતા. સવારે ૯.૩૦ વાગ્યે, જ્યારે તેઓ ખેતરમાં હતા, ત્યારે આરોપી નં. ૩ – ઈરફાન ઓસમાન પણ તેના પશુધન સાથે ચરાવવા માટે આવ્યો હતો. ઈરફાન અને તેનો પિતરાઈ ભાઈ બંને મોબાઈલ ફોન પર ગેમ રમી રહ્યા હતા અને રમતી વખતે બંને વચ્ચે બોલાચાલી થઈ. ફરિયાદી, જુસબ થોડે દૂર, બહુ દૂર નહીં, ઊભો હતો. ઈરફાન ત્યાંથી નીકળી ગયો અને લગભગ દસ મિનિટ પછી તેના પિતા, ઓસમાન ઉર્ફે ડાડલો, આરોપી નં. ૧ અને તેના ભાઈ મોહમદ ઓસમાન – આરોપી નં. ૨ સાથે પાછો ફર્યો. પિતા – ઓસમાન – આરોપી નં. ૧ અને પુત્ર – મોહમદ – આરોપી નં. ૨ પાઈપ લઈને આવ્યા હતા, અને ઈરફાન લાકડી લઈને આવ્યો હતો. ઓસમાને, તેના હાથમાં રહેલી પાઈપ વડે સદ્દામના કપાળના ડાબા ભાગ પર માર્યું. મોહમદે, હાથમાં પાઈપ લઈને, સદ્દામના બંને પગ પર ઘૂંટણની નીચે માર્યું અને ઈરફાન – આરોપી નં. ૩ એ સદ્દામના હાથ પર માર્યું. જુસબ, તેના જણાવ્યા મુજબ સદ્દામ

તરફ દોડ્યો ત્યારે આરોપીઓ ઘટનાસ્થળેથી ભાગી ગયા. જુસબ, પછી ગયો અને સદ્દામના ભાઈ અબ્દુલને બોલાવ્યો. અબ્દુલ ત્યાં આવ્યો જ્યાં સદ્દામ પડ્યો હતો અને તેણે ફારૂકને ફોન કર્યો, જે તેની ઈન્ડિકા કારમાં આવ્યો. સદ્દામને અર્ધ–બેભાન અવસ્થામાં કારમાં જી.જી. હોસ્પિટલ લઈ જવામાં આવ્યો હતો. સદ્દામ સારવાર દરમિયાન ઈજાઓને કારણે મૃત્યુ પામ્યો હતો. ફરિયાદી દ્ધારા ઉપરોક્ત વર્ણન સાથે એફઆઈઆર નોંધવામાં આવી હતી.

૩.૧ આરોપ ઘડવામાં આવ્યો અને કેસ પ્રિન્સિપલ સેશન્સ જજ, ખંભાળિયાને ટ્રાયલ માટે સોંપવામાં આવ્યો. ઈન્ડિયન પીનલ કોડની કલમ ૧૧૪ સાથે વાંચતા કલમ ૩૦૨ હેઠળના ગુનાઓ માટેનો આરોપ સાબિત કરવા માટે, પ્રોસિક્યુશને ૩૨ પ્રોસિક્યુશન સાક્ષીઓની તપાસ કરી અને રેકોર્ડ પર ૪૬ દસ્તાવેજો રજૂ કર્યા. બચાવ પક્ષે પણ ત્રણ બચાવ સાક્ષીઓની તપાસ કરી અને ત્રણ દસ્તાવેજો રજૂ કર્યા.

૪. મુખ્યત્વે, પ્રોસિક્યુશનનો કેસ ફરિયાદી જુસબ કે જે પ્રત્યક્ષદર્શી સાક્ષી પણ હતો અને જેની તપાસ આંક ૧૨૪ પર ફ.સા.–૨૫ તરીકે કરવામાં આવી હતી તેમજ એક અબ્દુલ હુસૈનભાઈ સેઢા કે જેની તપાસ ફ.સા. ૨૭, આંક ૧૪૧ તરીકે કરવામાં આવી હતી તેમની જુબાનીઓ પર આધારિત હતો. અમે, શરૂઆતમાં, વિદ્ધાન એડવોકેટ શ્રી એ.ડી. શાહની દલીલ નોંધી છે કે તેઓ અપીલમાં તેમની

રજૂઆતને માત્ર એ દલીલ પૂરતી મર્યાદિત કરી રહ્યા છે કે કલમ ૩૦૨ હેઠળ નોંધાયેલી દોષિત ઠરાવવાની સજાને કલમ ૩૦૪ ભાગ ૨ હેઠળની સજામાં રૂપાંતરિત કરવામાં આવે, અમે ૦૬.૦૬.૨૦૧૨ ની ઘટનાની વાસ્તવિક પૃષ્ઠભૂમિના સંદર્ભમાં પ્રત્યક્ષદર્શી સાક્ષીઓના પુરાવાની ચર્ચા કરી રહ્યા નથી. આરોપીઓના કૃત્યના પરિણામે સદ્દામ હુસૈનનું મૃત્યુ થયું હતું અને તે સાપરાધ મનુષ્યવધ હતો તે નિર્વિવાદ છે. ઘટના બની હતી અને આરોપીઓએ તેમના હથિયારોનો ઉપયોગ કર્યો હતો, અને મૃતકને આવી ઈજાઓ પહોંચાડી હતી, તે નિર્વિવાદ હોવાથી અને દલીલો માત્ર એ જણાવવા પૂરતી મર્યાદિત હોવાથી કે, ઈજાઓની સંખ્યા ભલે ૨૦ હોય, પરંતુ તેમાંથી કોઈ પણ કુદરતના સામાન્ય ક્રમમાં મૃત્યુ નિપજાવે તેવી સંભાવના ન હતી અને જોકે, કોઈ શંકા નથી કે, મૃત્યુનું કારણ બહુવિધ ઈજાઓના કારણે રક્તસ્ત્રાવ છે, અપીલકર્તાઓનો મૃત્યુ નિપજાવવાનો કોઈ ઈરાદો ન હતો, અમે રેકોર્ડ પર આવેલા તબીબી પુરાવાઓના સંદર્ભમાં ઇન્ડિયન પીનલ કોડની કલમ ૨૯૯, ૩૦૦ અને ૩૦૪ ભાગ ૨ ની કાનૂની જોગવાઈઓના સંદર્ભમાં અપીલના ગુણદોષ તપાસ્યા છે.

૪.૧ જીવલેણ ઈજાઓ એવી હતી કે ગુનો હત્યા ગણાતો સાપરાધ મનુષ્યવધ હતો અને તેથી તે ઇન્ડિયન પીનલ કોડની કલમ ૩૦૦ "ત્રીજું" ની અંદર આવતો હતો તે સાબિત કરવા માટે પ્રોસિક્યુશન દ્વારા નીચેના ડોક્ટરોની તપાસ કરવામાં આવી છે.

ફ.સા.–૧૯ ડૉ. દિવ્યેશ કેશવજી વડગામા હતા જેમણે એક ડૉ. બાલા સાથે મળીને પોસ્ટમોર્ટમ કર્યું હતું. પીએમ નોટ આંક ૮૮ પર છે.

ફ.સા. ૨૩ ડૉ. નેહલ નગીનદાસ ગાંધી હતા અને ફ.સા. ૨૪ ડૉ. અશોક રોશનલાલ ભસીન – જી.જી. હોસ્પિટલ, જામનગરના મેડિકલ ઓફિસર હતા, જ્યાં મૃતક સદ્દામને પ્રથમ ઈજાગ્રસ્ત હાલતમાં લઈ જવામાં આવ્યો હતો અને જ્યાં તેણે તેની ઈજાઓના કારણે દમ તોડ્યો હતો.

૪.૨ માત્ર ઘટનાનું પુનરાવર્તન કરવા માટે, જે ફરિયાદી જુસબ ફ.સા.૨૫ અને અબ્દુલ શેઢા ફ.સા. ૨૭ ના પુરાવા દ્વારા રેકોર્ડ પર આવ્યું છે કે જ્યારે સદ્દામ, મૃતક અને ઈરફાન, આરોપી નં. ૩ મોબાઈલ પર ગેમ રમી રહ્યા હતા, ત્યારે મૃતક અને આરોપી નં: ૩ ઈરફાન વચ્ચે બોલાચાલી થઈ, જે પાછો ગયો અને દસ મિનિટ પછી લાકડી સાથે પાછો ફર્યો, તેની સાથે તેના પિતા ઓસમાન – આરોપી નં. ૧ અને ભાઈ મોહમદ – આરોપી નં. ૨ હતા, બંને પાઇપ લઈને આવ્યા હતા. ફરિયાદીનું વર્ઝન એવું સૂચવે છે કે આરોપી નં. ૧ ઓસમાને સદ્દામના કપાળના આગળના ડાબા ભાગ પર પાઈપ વડે ફટકો માર્યો. આરોપી નં: ૨, મોહમદે પાઇપ વડે સદ્દામના શરીર પર તેના બંને પગ પર ઘૂંટણની નીચે

ફટકો માર્યો અને ઈરફાન, આરોપી નં. ૩ એ સદ્દામને લાકડી વડે તેના હાથ અને બાવડા પર ફટકો માર્યો. સદ્દામ તેના માથામાંથી લોહી વહેતી હાલતમાં જમીન પર પડી ગયો.

૫. તેથી ચાલો આપણે રેકોર્ડ પરના તબીબી પુરાવાઓનું મૂલ્યાંકન કરીએ, શું જો કૃત્ય શારીરિક ઈજા પહોંચાડવાના ઈરાદાથી કરવામાં આવ્યું હોય અને શારીરિક ઈજા એવી રીતે પહોંચાડવામાં આવી હોય અને પહોંચાડવાનો ઈરાદો એવો હોય કે તે કુદરતના સામાન્ય ક્રમમાં મૃત્યુ નિપજાવવા માટે પૂરતી હોય. જો જવાબ હકારાત્મક છે, તો કેસ કલમ ૩૦૦ "ત્રીજું" ની અંદર આવશે અને બચાવ પક્ષની દલીલ કે દોષિત ઠરાવવાની સજાને કલમ ૩૦૪ ભાગ-૨ હેઠળની સજામાં રૂપાંતરિત કરવામાં આવે તે નિષ્ફળ જશે.

૫.૧ ડૉ. અશોક ભસીન, આંક ૧૧૮ પર ફ.સા. ૨૪ જી.જી. હોસ્પિટલના મેડિકલ ઓફિસર છે, જ્યાં મૃતક સદ્દામને ઘટના પછી પ્રથમ લઈ જવામાં આવ્યો હતો. આ ડૉક્ટરના જણાવ્યા મુજબ, તેમની મુખ્ય તપાસમાં, તેઓ જુબાની આપે છે કે જ્યારે તેઓ જી.જી. હોસ્પિટલમાં ફરજ પર હતા, ત્યારે સદ્દામ હુસૈનને તેના ભાઈ અબ્દુલ દ્વારા હોસ્પિટલમાં લાવવામાં આવ્યો હતો. દર્દી દ્વારા આપવામાં આવેલી હિસ્ટ્રીમાં, સદ્દામે જણાવ્યું હતું કે સવારે ૯:૩૦ વાગ્યે, ઓસમાન - આરોપી નં. ૧ જેની પાસે પાઇપ હતી, મોહમદ - આરોપી નં. ૨

જેની પાસે પણ પાઇપ હતી અને ઈરફાન – આરોપી નં. ૩ જેની પાસે લાકડી હતી તેઓએ તેના પર હુમલો કર્યો અને તેના માથા, પગ અને હાથ પર માર્યું. બધી ઈજાઓમાંથી લોહી વહી રહ્યું હતું. દર્દી ભાનમાં હતો અને પ્રશ્નોના જવાબ આપી રહ્યો હતો. તેમની ઊલટતપાસમાં, તેમણે સ્વીકાર્યું કે જો પાઇપ અને લાકડીઓ વડે ઈજાઓ પહોંચાડવામાં આવે, તો કાપેલા અને ચીરાયેલા ઘા પડવાની સંભાવના હતી, જે સદ્દામના શરીર પર જોવા મળ્યા ન હતા.

૫.૨ ડૉ. નેહલ ગાંધી પણ જી.જી. હોસ્પિટલના તે યુનિટના ડૉક્ટર હતા જ્યાં સદ્દામની સારવાર કરવામાં આવી હતી. તેઓ ફ.સા. ૨૨ હતા, જેની તપાસ આંક ૧૧૨ પર કરવામાં આવી હતી. આ ડોક્ટર દ્વારા તેમની તપાસમાં સમજાવ્યા મુજબની ઈજાઓ એવી હતી કે, સદ્દામને બંને પગ પર ઘૂંટણની નીચે ઈજાઓ, ડાબા હાથની કોણી પર અને જમણા ગાલ પર ઈજા થઈ હતી. દર્દી બપોરે ૨ વાગ્યે ઈજાઓના કારણે મૃત્યુ પામ્યો હતો. આ ડોક્ટરની ઊલટતપાસમાં કંઈ પણ નોંધપાત્ર બહાર આવ્યું નથી.

૫.૩ તબીબી દષ્ટિકોણથી સૌથી મહત્વપૂર્ણ સાક્ષી ડૉ. દિનેશ વડગામા ફ.સા. ૧૯ છે, જેમની તપાસ આંક ૮૮ પર કરવામાં આવી હતી. તે એ ડોક્ટર છે જેમણે મૃતક સદ્દામના મૃતદેહનું પોસ્ટમોર્ટમ કર્યું હતું. મુખ્ય તપાસમાં, ડૉ. વડગામા જુબાની આપે છે કે તેમણે એમ.પી. શાહ મેડિકલ કોલેજના ડૉ. કેતન બાલસ

સાથે મળીને સદ્દામનું પોસ્ટમોર્ટમ કર્યું હતું. મૃતદેહ અક્કડ થઈ ગયો હતો (રિગોર મોર્ટિસ વિકસિત થયો હતો). આંક ૮૯ પર પોસ્ટમોર્ટમ રિપોર્ટની કોલમ ૧૭ માં નોંધવામાં આવેલી ઈજાઓ નીચે મુજબ હતી:

"[૧] ડાબા ગાલ પર ૫x૨ સેમી માપનો ત્રાંસો ઉઝરડાવાળો ચીરાયેલો ઘા જોવા મળે છે, ડાબી આંખની ભ્રમરના બહારના ખૂણાથી ૩ સેમી ડાબી બાજુ, કિનારીઓ લાલ અને અનિયમિત છે.

[૨] જમણા ગાલ પર ૩ x ૦.૫ સેમી માપનો લાલાશ પડતા ભૂરા રંગનો ઉઝરડો જોવા મળે છે. જમણી આંખથી ૧ સેમી નીચે.

[૩] જમણા હાથના બાવડાના બહારના ભાગના મધ્ય ૧/૩ ભાગ પર ૮ x ૨ સેમી માપનો લાલ રંગનો રેલરોડ પ્રકારનો ઉઝરડો જોવા મળે છે.

[૪] ઈજા નં. ૩ ની નીચે અલ્ના હાડકાનું ક્લોઝ ફ્રેક્ચર છે.

[૫] જમણા હાથના બાવડાના બહારના ભાગના ઉપરના ૧/૩ ભાગ પર ૫ x ૨ સેમી માપનો લાલ રંગનો ઘસાયેલો ઉઝરડો જોવા મળે છે.

તે ભાગ સૂજી ગયો છે.

[૬] જમણા હાથના બાવડાના બહારના ભાગના નીચેના ૧/૩ ભાગ પર ૬ x ૩ સેમી માપનો લાલાશ પડતો ઘસાયેલો ઉઝરડો જોવા મળે છે. તે ભાગ સૂજી ગયો છે.

[૭] ડાબા હાથના બહારના ભાગના મધ્ય ૧/૩ ભાગ પર ૩ x ૨ સેમી માપનો લાલ રંગનો ઘસાયેલો ઉઝરડો જોવા મળે છે

[૮] ડાબા હાથના બાવડાના બહારના ભાગના ઉપરના ૧/૩ ભાગ પર ૪ x ૧ સેમી માપનો સી.એલ.ડબલ્યુ જોવા મળે છે. તેની કિનારીઓ લાલ અને અનિયમિત છે.

[૯] ડાબા હાથના બાવડાના નીચેના ૧/૩ ભાગ પર રેડિયસ અલ્ના હાડકાનું ક્લોઝ ફ્રેક્ચર જોવા મળે છે. તે ભાગ સૂજી ગયો છે.

[૧૦] ઈજા નં. ૯ ના વિસ્તારની ઉપર અને આસપાસ એક ફેલાયેલો લાલ ઉઝરડો જોવા મળે છે.

[૧૧] ડાબી જાંઘના બહારના ભાગના નીચેના ૧/૩ ભાગ પર ૮ x ૧ સેમી માપનો લાલ, ઊભો ઘસાયેલો ઉઝરડો જોવા મળે છે

[૧૨] ડાબા પગના આગળના ભાગના ઉપરના ૧/૩ ભાગ પર ૧ x ૧ સેમી માપના બે સ્પ્લિટ લેસરેશન (ચીરાયેલા ઘા) જોવા મળે છે. કિનારીઓ લાલ અને અનિયમિત છે.

[૧૩] ઈજા નં. ૧૨ ની નીચે, ટિબિયા હાડકાનું ફ્રેક્ચર સ્પર્શથી અનુભવાય છે.

[૧૪] ડાબા પગના બહારના ભાગ અને આગળના ભાગના નીચેના ૧/૩ ભાગ પર ૩ x ૧ સેમી માપના બે અને ૨ x ૧ સેમી માપના ત્રણ સ્પ્લિટ લેસરેશન જોવા મળે છે. કિનારીઓ લાલ અને અનિયમિત છે.

[૧૫] ઈજા નં. ૧૨ ની નીચે અંદરના ભાગમાં ટિબિયા ફાઈબ્યુલા હાડકાનું ફ્રેક્ચર સ્પર્શથી અનુભવાય છે. આખો ડાબો પગ સૂજી ગયો છે.

[૧૬] ડાબા નીચેના પગ અને ડાબા પગના પંજા પર ફેલાયેલો લાલ રંગનો ઉઝરડો જોવા મળે છે.

[૧૭] ડાબા પગના પંજાના મધ્ય ભાગમાં ૧ x ૧ સેમી માપનો લાલાશ પડતા ભૂરા રંગનો પ્રેશર એબ્રેશન (દબાણને કારણે ઉઝરડો) જોવા મળે છે.

[૧૮] જમણા ટિબિયા ફાઈબ્યુલા હાડકાના નીચેના ૧/૩ ભાગનું ક્લોઝ ફ્રેક્ચર સ્પર્શથી અનુભવાય છે, આખો પગ સૂજી ગયો છે.

[૧૯] જમણા પગના આગળના ભાગના મધ્ય ૧/૩ ભાગ પર ૨ x ૧ સેમી માપના ત્રણ અને ૩ x ૧ સેમી માપના બે સ્પ્લિટ લેસરેશન જોવા મળે છે. કિનારીઓ લાલ અને અનિયમિત છે.

[૨૦] જમણા પગ પર આશરે ૧ થી ૩ સેમી માપના બહુવિધ લાલ રંગના ઉઝરડા જોવા મળે છે."

૫.૪ તેમણે વધુમાં જણાવ્યું હતું કે માથા પર કોઈ દેખીતું ફ્રેક્ચર ન હતું અને મગજ અકબંધ હતું. છાતી પર કોઈ ફ્રેક્ચર કે ઈજા ન હતી. તેમના અને ડૉ.

બાલસના મતે, મૃત્યુ શરીર પર બહુવિધ ઈજાઓના પરિણામે લોહી વહી જવાને કારણે થયું હતું. તેમની ઊલટતપાસમાં, તેમણે સ્વીકાર્યું કે બધી ઈજાઓ મૃત્યુ નિપજાવવા માટે પૂરતી હતી અને ઈજાઓ પાઈપ, લાકડી અને બૂંઠા પદાર્થો જેવા હથિયારોથી થઈ શકે તેવી હતી. તેમણે વધુમાં સ્વીકાર્યું કે પીએમ નોટમાં કોઈ ઓપન ફ્રેક્ચર નોંધાયા નથી. ઈજા નં. ૧૨ અને ૧૪ હાડકાં સુધી ઊંડા હતા તેવું સૂચવવા માટે નોંધવામાં આવ્યા ન હતા. તેમણે કપાળની ડાબી બાજુએ કોઈ લોહી વહેતી ઈજાઓ જોઈ ન હતી. ઈજા નં. ૧ થી ૯ સુધીની દરેક ઈજાનું વર્ણન કરતા, ડૉક્ટરે તેમની ઊલટતપાસમાં જુબાની આપી કે એ સાચું છે કે ઈજા નં. ૧ સારવાર દ્વારા મટાડી શકાતી હતી. ઈજા નં. ૨ પણ સાધારણ હતી. તે લોહી વહેતી ઈજા ન હતી. તેમણે સ્વીકાર્યું કે ઈજા નં. ૧ થી ૩ ઉઝરડાવાળી ન હતી અને સાધારણ સારવારથી મટાડી શકાતી હતી. તેમણે સ્વીકાર્યું કે ઈજા નં. ૪ ફ્રેક્ચર સાધારણ સારવાર દ્વારા મટાડી શકાતું હતું. ઈજા નં. ૬ અને ૭ સાધારણ ઈજાઓ હતી, તેવી જ રીતે ઈજા નં. ૮ અને ૯ પણ હતી. ઈજા નં. ૧૦ થી ૧૨ શરીરના મહત્વપૂર્ણ ભાગો પર ન હતી અને ઈજા નં. ૧૨ થી કોઈ રક્તવાહિનીઓને નુકસાન થયું ન હતું. તેમણે સ્વીકાર્યું કે ઈજા નં. ૧૩ અને ૧૪ પ્રકૃતિમાં સાધારણ હતી અને ઈજા નં. ૧૫ થી ૨૦ પણ પ્રકૃતિમાં સાધારણ હતી. તેમણે સ્વીકાર્યું કે કોલમ નં. ૧૭ માં સૂચિબદ્ધ તમામ ઈજાઓ એવી હતી કે જે સારવાર પર મટાડી શકાતી હતી. એ વાત સાચી છે કે આ ઈજાઓ શરીરના મહત્વપૂર્ણ ભાગો પર થયેલી ઈજાઓ કહી શકાય નહીં. પીએમ નોટ મુજબ

મૃત્યુનું કારણ શરીર પર બહુવિધ ઈજાઓની સંચિત અસરને કારણે હેમોરહેજિક શોક (રક્તસ્ત્રાવને કારણે આઘાત) ને કારણે મૃત્યુ હતું.

૬. આ તબીબી પુરાવાના આધારે, વિદ્ધાન વકીલ શ્રી એ.ડી. શાહે એવી દલીલ કરી છે કે ઈજાઓ ભલે સંખ્યામાં ૨૦ હોય, પરંતુ મૃત્યુ નિપજાવવાનો કોઈ ઈરાદો ન હતો અને ન તો તે કુદરતના સામાન્ય ક્રમમાં મૃત્યુ નિપજાવવા માટે પૂરતી હતી. તેમની દલીલના સમર્થનમાં કે કલમ ૩૦૨ હેઠળ દોષિત ઠરાવવાની સજાને આઈપીસી ની કલમ ૩૦૪ (ભાગ ૨) હેઠળની સજામાં રૂપાંતરિત કરવી જોઈએ, તેમણે રજૂઆત કરી કે ડૉ. વડગામાની જુબાની પરથી એ સ્પષ્ટ થાય છે કે દરેક ઈજાઓ એવી હતી કે જેને મટાડી શકાતી હતી અને તે શરીરના મહત્વપૂર્ણ અંગો પર ન હતી. તેમણે રજૂઆત કરી કે ડૉક્ટરના જણાવ્યા મુજબ પણ તે કુદરતના સામાન્ય ક્રમમાં મૃત્યુ નિપજાવવા માટે પૂરતી ન હતી અને તેથી આરોપીઓનો કેસ કલમ ૩૦૦ ના વ્યાપમાં આવતો ન હતો અને તેથી દોષિત ઠરાવવાની સજાને ઈન્ડિયન પીનલ કોડની કલમ ૩૦૪ (ભાગ-૨) હેઠળની સજામાં રૂપાંતરિત કરવાને પાત્ર છે. નિર્વિવાદપણે, તેથી, શ્રી શાહના જણાવ્યા મુજબ, કેસ આઈપીસી ની કલમ ૩૦૦ ના દાયરામાં આવતો ન હતો અને તેથી જોકે તે સાપરાધ મનુષ્યવધ હતો પરંતુ હત્યા ગણાતો સાપરાધ મનુષ્યવધ ન હતો.

૬.૧ શ્રી શાહ દ્ધારા તેમની દલીલોના સમર્થનમાં નીચેના નિર્ણયો પર આધાર

રાખવામાં આવ્યો હતો:

[૧] ભૂપત સિંહ વિરુદ્ધ જે.બી. કટારિયા [(૨૦૦૯) ૧૭ એસસીસી ૪૮૪]

શ્રી શાહના જણાવ્યા મુજબ, આ કેસમાં જ્યાં મૃતકને તબીબી પુરાવાઓના આધારે ૧૮ જેટલી ઈજાઓ પહોંચી હતી, ત્યાં દોષિત ઠરાવવાની સજા કલમ ૩૦૪ (ભાગ ૨) હેઠળની સજામાં રૂપાંતરિત કરવામાં આવી હતી. સુપ્રીમ કોર્ટે, ચુકાદાના ફકરા ૧૩ માં અવલોકન કર્યું કે ડોક્ટરની જુબાની પરથી, કોઈ ચોક્કસ નિષ્કર્ષ પર આવવું સલામત ન હતું કે અપીલકર્તા દ્વારા પહોંચાડવામાં આવેલી ઈજાઓ કુદરતના સામાન્ય ક્રમમાં મૃત્યુ નિપજાવવા માટે પૂરતી હતી અને તેથી હાઈકોર્ટે દોષિત ઠરાવવાની સજાને આઈપીસી ની કલમ ૩૦૨ થી કલમ ૩૦૪–ભાગ–૨ માં રૂપાંતરિત કરવામાં ભૂલ કરી છે એવું કહી શકાય નહીં.

[૨] કરિયા વિરુદ્ધ કર્ણાટક રાજ્ય [જેટી ૨૦૦૨(૬) એસસી ૫૮૨]

આ ચુકાદો શ્રી શાહ દ્વારા વર્તમાન કેસમાં ડૉ. વડગામાની જુબાનીના

સમર્થનમાં ટાંકવામાં આવ્યો હતો જ્યાં તેમણે સ્પષ્ટપણે અભિપ્રાય આપ્યો હતો કે ઈજાઓ શરીરના મહત્વપૂર્ણ ભાગો પર પહોંચાડવામાં આવી ન હતી. શ્રી શાહે વિશેષરૂપે ઉપરોક્ત ચુકાદાના ફકરા ૧૯ પર આધાર રાખીને એવું સૂચવ્યું કે ભલે ૧૪ ઈજાઓ પહોંચી હતી પરંતુ તે મહત્વપૂર્ણ ભાગો પર ન હતી અને તે જ આઇપીસી ની કલમ ૩૦૪– ભાગ ૨ હેઠળની સજામાં રૂપાંતરિત કરવામાં આવી હતી.

[૩] રામ લાલ, અપીલકર્તા વિરુદ્ધ દિલ્હી એડમિનિસ્ટ્રેશન, સામાવાળા [એ.આઈ.આર. ૧૯૭૨ એસસી ૨૪૬૨]

અહીં, સુપ્રીમ કોર્ટે એવું ઠરાવ્યું હતું કે લાકડીના ફટકા કોણે માર્યા હતા તે અંગેના પુરાવાની ગેરહાજરીમાં કલમ ૩૦૨ હેઠળ દોષિત ઠરાવવાની સજાને આઇપીસી ની કલમ ૩૪ સાથે વાંચતા કલમ ૩૨૫ હેઠળની સજામાં રૂપાંતરિત કરવાની જરૂર હતી.

[૪] સુરિન્દર કુમાર વિરુદ્ધ યુનિયન ટેરિટરી, ચંદીગઢ [એ.આઈ.આર. ૧૯૮૯ એસસી ૧૦૯૪]

આ પર શ્રી શાહે તેમની દલીલના સમર્થનમાં આધાર રાખ્યો હતો કે

જ્યારે કોઈ પૂર્વયોજના ન હોય, ત્યારે લાભ આપવો જોઈએ અને દોષિત ઠરાવવાની સજાને કલમ ૩૦૪–ભાગ ૨ હેઠળની સજામાં રૂપાંતરિત કરવી જોઈએ.

[૫] જગદીશ પ્રસાદ ઉર્ફે જે.પી. અને અન્ય વિરુદ્ધ રાજસ્થાન રાજ્ય [એ.આઈ.આર. ૨૦૧૭ એસસી ૨૩૮૧]

ઉપરોક્ત નિર્ણયને ટાંકીને, શ્રી શાહની એવી દલીલ હતી કે નામદાર સુપ્રીમ કોર્ટ દ્વારા ઠરાવ્યા મુજબ જ્યારે શરીરના મહત્વપૂર્ણ ભાગો પર ઈજાઓ પહોંચાડવામાં આવતી નથી, ત્યારે દોષિત ઠરાવવાની સજામાં ફેરફાર કરવાને પાત્ર છે.

[૬] તુલારામ વિરુદ્ધ મધ્યપ્રદેશ રાજ્ય [એ.આઈ.આર. ૨૦૧૮ એસસી ૨૧૪૬]

સર્વોચ્ચ અદાલતે, ઉપરોક્ત કેસનો નિર્ણય લેતી વખતે, મારી નાખવાની પૂર્વયોજનાની ગેરહાજરીમાં અને માત્ર ઉઝરડા પડવાના કિસ્સામાં, આઇપીસી ની કલમ ૩૦૨ થી દોષિત ઠરાવવાની સજાને ઇન્ડિયન પીનલ કોડની કલમ ૩૦૪ (ભાગ ૨) હેઠળની સજામાં

રૂપાંતરિત કરી હતી.

[૭] **મનોજ કુમાર વિરુદ્ધ હિમાચલ પ્રદેશ રાજ્ય [એ.આઈ.આર. ૨૦૧૮ એસસી ૨૬૯૩]**

આ પણ પૂર્વયોજનાની ગેરહાજરીના કેસના સમર્થનમાં ટાંકવામાં આવે છે.

૬.૨ ટૂંકમાં, જો શ્રી શાહની દલીલનો સારાંશ આપવો હોય, તો તેમનો કેસ એવો છે કે ઈજાઓની સંખ્યા ભલે ૨૦ હોય, પરંતુ તે શરીરના મહત્વપૂર્ણ ભાગ પર નથી. ડૉ. વડગામા – ફ.સા. ૧૯ ના તબીબી પુરાવા તેમના કેસને સમર્થન આપે છે, કારણ કે તેમની જુબાની પરથી સ્પષ્ટપણે બહાર આવ્યું છે કે ઈજાઓ શરીરના મહત્વપૂર્ણ ભાગ પર નથી; કે દરેક ઈજા જીવલેણ ન હતી અને તે કુદરતના સામાન્ય ક્રમમાં મૃત્યુ નિપજાવવા માટે પૂરતી ન હતી. ડૉ. વડગામાની જુબાનીમાં સ્પષ્ટપણે એવું જણાવાયું ન હતું કે ઈજાઓ કુદરતના સામાન્ય ક્રમમાં મૃત્યુ નિપજાવવા માટે પૂરતી હતી. આ બધું ચોક્કસપણે એવું સૂચવે છે કે આરોપીઓનો મૃત્યુ નિપજાવવાનો કોઈ ઈરાદો ન હતો. દોષિત ઠરાવવાની સજાને તે મુજબ કલમ ૩૦૪–ભાગ–૨ હેઠળની સજામાં રૂપાંતરિત કરવામાં આવે અને આજીવન કેદની સખતાઈને તે મુજબ દસ વર્ષની સખત કેદની સજામાં

ઘટાડવામાં આવે.

૭. દોષિત ઠરાવવાની સજાની સખતાઈ ઘટાડવાની શ્રી શાહની દલીલ સામે, વિદ્બાન એડિશનલ પબ્લિક પ્રોસિક્યુટર શ્રી ઋત્વિજ ઓઝા દલીલ કરશે કે ઇન્ડિયન પીનલ કોડની કલમ ૧૧૪ સાથે વાંચતા કલમ ૩૦૨ હેઠળની દોષિત ઠરાવવાની સજા અને સજામાં કોઈ ફેરફાર કરવાની જરૂર નથી. તેમણે રજૂઆત કરી કે ફરિયાદીના વર્ઝન પરથી, જે ફરિયાદ વાંચવા પરથી સાબિત થાય છે, તે સ્પષ્ટ છે કે ઘટના ખુલ્લા ખેતરમાં બની હતી. ઘટના ફરિયાદી દ્બારા પણ નજરે જોવામાં આવી છે. ઈરફાન – આરોપી નં. ૩ પાછો ગયો અને દસ મિનિટમાં તેના પિતા અને ભાઈ સાથે પાઇપ લઈને પાછો ફર્યો અને મૃતક સદ્દામને શરીરના તમામ ભાગો પર એવી ક્રૂરતાથી માર્યો કે ૨૧ ઈજાઓ પહોંચી તે હકીકતને ધ્યાનમાં લેતા ચોક્કસપણે પૂર્વયોજના અને ઈરાદો હતો. તેથી, ઈરાદો સ્પષ્ટ હતો કે તેઓ સદ્દામને મારી નાખવા માંગતા હતા.

૭.૧ તેમણે રજૂઆત કરી કે કૃત્યને ફ.સા. ૯ – અબુભાઈ ઓસમાનભાઈ મુંદ્રાની જુબાની દ્બારા પણ સમર્થન મળે છે જેમણે ઘટના જોઈ હતી અને આરોપીઓને પાઈપ અને લાકડી લઈને જોયા હતા. ફ.સા. ૧૯ – ડૉ. વડગામાની જુબાની પર આધાર રાખીને, શ્રી ઓઝાએ રજૂઆત કરી કે પહોંચાડવામાં આવેલી ઈજાઓની ક્રૂરતા અને સંખ્યા ચોક્કસપણે નોંધવામાં આવી છે કે તેઓ મૃત્યુ નિપજાવવા

માટે પૂરતી હતી. આવી ઈજાઓના પરિણામે મૃત્યુનું કારણ ખરેખર હેમોરહેજિક શોક (રક્તસ્ત્રાવને કારણે આઘાત) હતું અને તેથી દોષિત ઠરાવવાની સજાને આઈપીસી ની કલમ ૩૦૪–ભાગ ૨ હેઠળની સજામાં રૂપાંતરિત કરવાને પાત્ર નથી.

૭.૨ તેમની રજૂઆતના સમર્થનમાં, શ્રી ઋત્વિજ ઓઝાએ **આંધ્રપ્રદેશ રાજ્ય વિરુદ્ધ રાયવરાપુ પુન્નયા અને અન્ય, (૧૯૭૬) ૪ એસસીસી ૩૮૨** ના કેસમાં સુપ્રીમ કોર્ટના નિર્ણય પર આધાર રાખ્યો છે. આ ચુકાદાના મુખ્ય ભાગમાં ટાંકવામાં આવેલા **અંદા વિરુદ્ધ રાજસ્થાન રાજ્ય [એ.આઈ.આર. ૧૯૬૬ એસસી ૧૪૮]** ના કેસમાં ચુકાદાના અવલોકન પર શ્રી ઓઝાએ વ્યાપકપણે આધાર રાખીને દલીલ કરી હતી કે ભલે ઈજાઓ શરીરના મહત્વપૂર્ણ ભાગ પર ન હતી અને ઉપયોગમાં લેવાયેલા હથિયારો વિશેષરૂપે જોખમી ન પણ હોય, તે જ સમયે, એ હકીકત કે હાથ અને પગ કચડાઈ ગયા હતા અને પહોંચાડવામાં આવેલી ઈજાઓ કુદરતના સામાન્ય ક્રમમાં મૃત્યુ નિપજાવવા માટે પૂરતી હતી ભલે એમ કહી શકાય નહીં કે તેનું મૃત્યુ નિપજાવવાનો ઈરાદો હતો, તે કેસને કલમ ૩૦૦ ના ત્રીજા ભાગની અંદર લાવવા માટે પૂરતી હતી. હાથ પરની હકીકતોમાં, ડૉ. વડગામાની જુબાની પર આધાર રાખીને, શ્રી ઓઝાએ દલીલ કરી હતી કે જ્યારે સૂચિબદ્ધ ઈજાઓ તબીબી અભિપ્રાય સાથે વાંચવામાં આવે છે, ત્યારે કોર્ટે અપીલકર્તાઓને ઈન્ડિયન પીનલ કોડની કલમ ૩૦૨ હેઠળ દોષિત ઠરાવીને

અને સજા ફટકારીને કોઈ ભૂલ કરી નથી. શ્રી ઓઝાએ વિવિધ ઈજાઓ અને એ હકીકત તરફ અમારું ધ્યાન દોર્યું કે મૃત્યુનું કારણ હેમોરહેજિક શોક હતું તે પોતાનામાં જ વિદ્વાન એડિશનલ સેશન્સ જજ દ્વારા આક્ષેપિત ચુકાદા અને આદેશમાં આપવામાં આવેલી દોષિત ઠરાવવાની સજા અને સજાને ટકાવી રાખવા માટે પૂરતું હશે.

૭.૩ શ્રી ઓઝાએ **મધ્યપ્રદેશ રાજ્ય વિરુદ્ધ ગોલુ રાયકવાર અને અન્ય, (૨૦૧૬) ૧૨ એસસીસી ૧૩૯** ના કેસમાં સુપ્રીમ કોર્ટના નિર્ણય પર પણ આધાર રાખ્યો હતો. શ્રી ઓઝાએ ખાસ કરીને ધ્યાન દોર્યું કે રાયવરાપુ પુન્નયા (ઉપર મુજબ) ના કેસમાં ચુકાદાનો અહીં સંમતિ સાથે સંદર્ભ લેવામાં આવ્યો હતો. જોકે, અમે આ ચુકાદાને અલગ પાડીશું, કારણ કે કેસની હકીકતોમાં, હથિયારો દેશી બોમ્બ હતા અને તેથી અહીંના અપીલકર્તાઓ દ્વારા ઉપયોગમાં લેવાયેલા પાઈપ જેવા હથિયારોના સંદર્ભમાં સ્પષ્ટપણે અલગ પાડી શકાય તેવા છે. તેથી તે ચુકાદાની સખતાઈ ચોક્કસપણે વર્તમાન કેસમાં લાગુ પડશે નહીં. અમે એ ધ્યાન દોરી શકીએ છીએ કે અપીલકર્તાના વિદ્વાન વકીલ શ્રી એ.ડી. શાહ દ્વારા દર્શાવ્યા મુજબ, **આંધ્રપ્રદેશ રાજ્ય વિરુદ્ધ નરાગુડેમ પાપીરેડ્ડી અને અન્ય (૨૦૦૪) ૯ એસસીસી ૧૪** ના કેસમાં પણ રાયવરાપુ પુન્નયા (ઉપર મુજબ) ના કેસનો સંદર્ભ લેવામાં આવ્યો હતો, જ્યાં ઉપયોગમાં લેવાયેલા હથિયારો અને એ હકીકતને જોતાં કે ઈજાઓ શરીરના મહત્વપૂર્ણ ભાગો પર

પહોંચાડવામાં આવી ન હતી, સુપ્રીમ કોર્ટે દોષિત ઠરાવવાની સજાને આઇપીસી ની કલમ ૩૨૫/ ૩૨૪ હેઠળની સજામાં રૂપાંતરિત કરી હતી.

૮. સંબંધિત પક્ષકારો વતી હાજર રહેલા વિદ્વાન વકીલોને સાંભળ્યા પછી અને રેકોર્ડ પરના પુરાવાઓનું અવલોકન કર્યા પછી, અમારી સમક્ષ ઉઠાવવામાં આવેલા પ્રશ્નનું મૂલ્યાંકન કરવા માટે, એટલે કે શું, એવી શારીરિક ઈજા પહોંચાડવાનો ઈરાદો જેનાથી મૃત્યુ થવાની સંભાવના છે અને શું પહોંચાડવા માટે ધારેલી આવી ઈજા કુદરતના સામાન્ય ક્રમમાં મૃત્યુ નિપજાવવા માટે પૂરતી છે અને તેથી કલમ ૩૦૦ ના "ત્રીજા" ભાગમાં આવે છે, અથવા સખતાઈથી બચી જાય છે અને હત્યા ન ગણાય તેવો સાપરાધ મનુષ્યવધ બને છે અને તેથી કલમ ૩૦૪–ભાગ ૨ નો લાભ ઉપલબ્ધ છે કે નહીં, ચાલો આપણે ઈન્ડિયન પીનલ કોડની કલમ ૨૯૯, ૩૦૦, ૩૦૨ અને ૩૦૪ ની સંબંધિત જોગવાઈઓ ટાંકીએ. જોગવાઈઓ નીચે મુજબ વંચાય છે:

> "**૨૯૯. સાપરાધ મનુષ્યવધ**.– જે કોઈ મૃત્યુ નિપજાવવાના ઈરાદાથી, અથવા એવી શારીરિક ઈજા પહોંચાડવાના ઈરાદાથી જેનાથી મૃત્યુ થવાની સંભાવના છે, અથવા એ જાણકારી સાથે કે આવા કૃત્ય દ્વારા મૃત્યુ નિપજાવવાની સંભાવના છે, કોઈ કૃત્ય કરીને મૃત્યુ નિપજાવે છે, તે સાપરાધ મનુષ્યવધનો ગુનો કરે છે.

૩૦૦. હત્યા.– હવે પછી અપવાદરૂપ દર્શાવેલા કેસો સિવાય, સાપરાધ મનુષ્યવધ એ હત્યા છે, જો મૃત્યુ નિપજાવનાર કૃત્ય મૃત્યુ નિંપજાવવાના ઈરાદાથી કરવામા આવ્યું હોય, અથવા–

(બીજું)– જો તે એવી શારીરિક ઈજા પહોંચાડવાના ઈરાદાથી કરવામાં આવ્યું હોય કે ગુનેગાર જાણતો હોય કે તેનાથી તે વ્યક્તિનું મૃત્યુ થવાની સંભાવના છે જેને નુકસાન પહોંચાડવામાં આવ્યું છે, અથવા–

(ત્રીજું)– જો તે કોઈપણ વ્યક્તિને શારીરિક ઈજા પહોંચાડવાના ઈરાદાથી કરવામાં આવ્યું હોય અને ઈજા પહોંચાડવાનો ઈરાદો કુદરતના સામાન્ય ક્રમમાં મૃત્યુ નિપજાવવા માટે પૂરતો હોય, અથવા–

(ચોથું)– જો કૃત્ય કરનાર વ્યક્તિ જાણતો હોય કે તે એટલું જોખમી છે કે તે, તમામ સંભાવનાઓમાં, મૃત્યુ નિપજાવશે અથવા એવી શારીરિક ઈજા પહોંચાડશે જેનાથી મૃત્યુ થવાની સંભાવના છે, અને મૃત્યુ અથવા ઉપર જણાવ્યા મુજબની ઈજા પહોંચાડવાનું જોખમ ઉઠાવવા માટે કોઈપણ બહાના વિના આવું કૃત્ય કરે છે.

૩૦૨. હત્યા માટે સજા.– જે કોઈ હત્યા કરશે તેને મૃત્યુદંડ, અથવા ૧ [આજીવન કેદ] ની સજા કરવામાં આવશે, અને તે દંડને પણ પાત્ર રહેશે.

૩૦૪. હત્યા ન ગણાય તેવા સાપરાધ મનુષ્યવધ માટે સજા.– જે કોઈ પણ હત્યા ન ગણાય તેવો સાપરાધ મનુષ્યવધ કરે છે તેને ૧[આજીવન કેદ], અથવા દસ વર્ષ સુધી લંબાવી શકાય તેવી મુદત માટે બંનેમાંથી કોઈપણ પ્રકારની કેદની સજા કરવામાં આવશે, અને તે દંડને પણ પાત્ર રહેશે, જો જે કૃત્ય દ્વારા મૃત્યુ નિપજાવવામાં આવે છે તે મૃત્યુ નિપજાવવાના ઈરાદાથી, અથવા એવી શારીરિક ઈજા પહોંચાડવાના ઈરાદાથી કરવામાં આવ્યું હોય જેનાથી મૃત્યુ થવાની સંભાવના છે, અથવા દસ વર્ષ સુધી લંબાવી શકાય તેવી મુદત માટે બંનેમાંથી કોઈપણ પ્રકારની કેદ, અથવા દંડ, અથવા બંનેથી, જો કૃત્ય એ જાણકારી સાથે કરવામાં આવ્યું હોય કે તેનાથી મૃત્યુ થવાની સંભાવના છે, પરંતુ મૃત્યુ નિપજાવવાના, અથવા એવી શારીરિક ઈજા પહોંચાડવાના કોઈ ઈરાદા વિના જેનાથી મૃત્યુ થવાની સંભાવના છે."

૯. અપીલકર્તાઓના કિસ્સામાં, આઈપીસી ની કલમ ૩૦૨ લાગુ પડશે કે નહીં તે સંદર્ભમાં, "સાપરાધ મનુષ્યવધ" અને "હત્યા" ની આઈપીસી ની યોજનાની ચર્ચા કરતા **બુદ્ધિ લાલ વિરુદ્ધ ઉત્તરાખંડ રાજ્ય, એ.આઈ.આર. ૨૦૦૯ એસસી**

૮૭ ના કેસમાં સર્વોચ્ચ અદાલત દ્વારા ખૂબ જ સ્પષ્ટપણે નિર્ધારિત કરવામાં આવ્યું છે. સંબંધિત ફકરાઓ એટલે કે ફકરા ૧૨ થી ૧૬ નીચે મુજબ વંચાય છે:

"૧૨. આ આપણને તે નિર્ણાયક પ્રશ્ન પર લાવે છે કે કઈ યોગ્ય જોગવાઈ લાગુ કરવાની હતી. આઈપીસી ની યોજનામાં સાપરાધ મનુષ્યવધ એ જાતિ છે અને 'હત્યા' તેની પ્રજાતિ છે. બધી 'હત્યા' 'સાપરાધ મનુષ્યવધ' છે પરંતુ તેનાથી વિપરીત નહીં. સામાન્ય રીતે કહીએ તો, 'હત્યાના વિશેષ લક્ષણો' વિનાનો 'સાપરાધ મનુષ્યવધ' એ હત્યા ન ગણાય તેવો સાપરાધ મનુષ્યવધ છે. સજા નક્કી કરવાના હેતુ માટે, સામાન્ય ગુનાની ગંભીરતાના પ્રમાણમાં, આઈપીસી વ્યવહારિક રીતે સાપરાધ મનુષ્યવધના ત્રણ સ્તરો ને માન્યતા આપે છે. પ્રથમ છે, જેને 'પ્રથમ સ્તરનો સાપરાધ મનુષ્યવધ' કહી શકાય. આ સાપરાધ મનુષ્યવધનું સૌથી ગંભીર સ્વરૂપ છે, જેને કલમ ૩૦૦ માં 'હત્યા' તરીકે વ્યાખ્યાયિત કરવામાં આવ્યું છે. બીજાને 'બીજા સ્તરનો સાપરાધ મનુષ્યવધ' કહી શકાય. આ કલમ ૩૦૪ ના પ્રથમ ભાગ હેઠળ શિક્ષાપાત્ર છે. પછી, 'ત્રીજા સ્તરનો સાપરાધ મનુષ્યવધ' છે. આ સાપરાધ મનુષ્યવધનો સૌથી નીચો પ્રકાર છે અને તેના માટે પૂરી પાડવામાં આવેલી સજા પણ ત્રણ સ્તરો માટે પૂરી પાડવામાં આવેલી સજાઓમાં સૌથી ઓછી છે. આ સ્તરનો સાપરાધ મનુષ્યવધ કલમ ૩૦૪ ના બીજા ભાગ હેઠળ શિક્ષાપાત્ર છે.

૧૩. 'હત્યા' અને 'હત્યા ન ગણાય તેવા સાપરાધ મનુષ્યવધ' વચ્ચેના શૈક્ષણિક ભેદે કોર્ટોને હંમેશા પરેશાન કર્યા છે. જો કોર્ટો આ કલમોમાં ધારાસભા દ્વારા ઉપયોગમાં લેવાયેલા શબ્દોના સાચા વ્યાપ અને અર્થને નજરઅંદાજ કરે અને પોતાને નાની અમૂર્ત બાબતોમાં ખેંચવા દે તો મૂંઝવણ ઊભી થાય છે. આ જોગવાઈઓના અર્થઘટન અને અમલીકરણ માટે અભિગમનો સૌથી સુરક્ષિત રસ્તો કલમ ૨૯૯ અને ૩૦૦ ના વિવિધ ખંડોમાં ઉપયોગમાં લેવાયેલા મુખ્ય શબ્દો પર ધ્યાન કેન્દ્રિત કરવાનો જણાય છે. બે ગુનાઓ વચ્ચેના ભેદના મુદ્દાઓને સમજવામાં નીચેનું તુલનાત્મક કોષ્ટક મદદરૂપ થશે.

કલમ ૨૯૯	**કલમ ૨૦૦**
કોઈ વ્યક્તિ સાપરાધ મનુષ્યવધ કરે છે જો જે કૃત્ય દ્વારા મૃત્યુ નિપજાવવામાં આવ્યું છે તે કરવામાં આવ્યું હોય–	કેટલાક અપવાદોને આધીન સાપરાધ મનુષ્યવધ એ હત્યા છે જો જેના દ્વારા મૃત્યુ કરવામાં આવ્યું હોય તે કરવામાં આવ્યું હોય
	ઈરાદો
(એ) મૃત્યુ નિપજાવવાના ઈરાદાથી; અથવા	(૧) મૃત્યુના ઈરાદાથી; અથવા (૨) એવી શારીરિક ઈજા પહોંચાડવાના

(બી) એવી શારીરિક ઈજા પહોંચાડવાના ઈરાદાથી જેનાથી મૃત્યુ થવાની સંભાવના છે; અથવા	ઈરાદાથી જે ગુનેગાર જાણતો હોય કે તેનાથી તે વ્યક્તિનું મૃત્યુ થવાની સંભાવના છે જેને નુકસાન પહોંચાડવામાં આવ્યું છે; અથવા (૩) કોઈપણ વ્યક્તિને શારીરિક ઈજા પહોંચાડવાના ઈરાદાથી અને ઈજા પહોંચાડવાનો ઈરાદો કુદરતના સામાન્ય ક્રમમાં મૃત્યુ નિપજાવવા માટે પૂરતો હોય; અથવા
જાણકારી	
(સી) એ જાણકારી સાથે કે કૃત્યથી મૃત્યુ થવાની સંભાવના છે.	(૪) એ જાણકારી સાથે કે કૃત્ય એટલું જોખમી છે કે તે તમામ સંભાવનાઓમાં મૃત્યુ નિપજાવશે અથવા એવી શારીરિક ઈજા પહોંચાડશે જેનાથી મૃત્યુ થવાની સંભાવના છે અને ઉપર જણાવ્યા મુજબ મૃત્યુ અથવા આવી ઈજા પહોંચાડવાનું જોખમ ઉઠાવવા માટે કોઈપણ બહાના વિના.

૧૪. કલમ ૨૯૯ નો ખંડ (બી) કલમ ૩૦૦ ના ખંડો (૨) અને (૩) સાથે સુસંગત છે. ખંડ (૨) હેઠળ જરૂરી ગુનાહિત ઈરાદાની વિશિષ્ટ વિશેષતા એ છે કે ગુનેગાર પાસે એવી જાણકારી છે કે ચોક્કસ પીડિત વ્યક્તિ એવી વિચિત્ર સ્થિતિ અથવા સ્વાસ્થ્યની સ્થિતિમાં છે કે તેને પહોંચાડવામાં આવેલ આંતરિક નુકસાન જીવલેણ થવાની સંભાવના છે, ભલે તે હકીકત હોય કે આવું નુકસાન સામાન્ય સ્વાસ્થ્ય અથવા સ્થિતિમાં રહેલા વ્યક્તિનું કુદરતના સામાન્ય ક્રમમાં મૃત્યુ નિપજાવવા માટે પૂરતું ન હોય. નોંધનીય છે કે 'મૃત્યુ નિપજાવવાનો ઈરાદો' એ ખંડ (૨) ની આવશ્યક જરૂરિયાત નથી. માત્ર શારીરિક ઈજા પહોંચાડવાનો ઈરાદો અને તે સાથે ગુનેગારની એ જાણકારી કે આવી ઈજાથી ચોક્કસ પીડિત વ્યક્તિનું મૃત્યુ થવાની સંભાવના છે, તે હત્યાને આ ખંડના વ્યાપમાં લાવવા માટે પૂરતી છે. કલમ ૩૦૦ માં ઉમેરવામાં આવેલ દષ્ટાંત (બી) દ્વારા ખંડ (૨) ના આ પાસાને સમર્થન મળે છે.

૧૫. કલમ ૨૯૯ નો ખંડ (બી) ગુનેગારના ભાગે આવી કોઈ જાણકારીની ધારણા કરતો નથી. કલમ ૩૦૦ ના ખંડ (૨) હેઠળ આવતા કેસોના ઉદાહરણો એવા હોઈ શકે છે જ્યાં હુમલાખોર એ જાણીને ઈરાદાપૂર્વક મુક્કાનો ફટકો મારીને મૃત્યુ નિપજાવે છે કે પીડિત વધેલા લિવર, અથવા વધેલી બરોળ અથવા હૃદય રોગથી પીડાઈ રહ્યો છે અને આવા ફટકાથી

લિવર, અથવા બરોળ ફાટવાના પરિણામે અથવા હૃદયની નિષ્ફળતાના પરિણામે, જેમ કેસ હોય તેમ, તે ચોક્કસ વ્યક્તિનું મૃત્યુ થવાની સંભાવના છે. જો હુમલાખોરને રોગ વિશે અથવા પીડિતની વિશેષ નબળાઈ વિશે આવી કોઈ જાણકારી ન હોય, ન તો મૃત્યુ નિપજાવવાનો અથવા કુદરતના સામાન્ય ક્રમમાં મૃત્યુ નિપજાવવા માટે પૂરતી શારીરિક ઈજા પહોંચાડવાનો ઈરાદો હોય, તો ગુનો હત્યા ગણાશે નહીં, ભલે જે ઈજાથી મૃત્યુ થયું હોય, તે ઈરાદાપૂર્વક પહોંચાડવામાં આવી હોય. કલમ ૩૦૦ ના ખંડ (૩) માં, કલમ ૨૯૯ ના અનુરૂપ ખંડ (બી) માં આવતા 'મૃત્યુ થવાની સંભાવના' શબ્દોને બદલે, "કુદરતના સામાન્ય ક્રમમાં પૂરતા" શબ્દોનો ઉપયોગ કરવામાં આવ્યો છે. દેખીતી રીતે, તફાવત મૃત્યુ થવાની સંભાવનાવાળી શારીરિક ઈજા અને કુદરતના સામાન્ય ક્રમમાં મૃત્યુ નિપજાવવા માટે પૂરતી શારીરિક ઈજા વચ્ચે રહેલો છે. ભેદ સૂક્ષ્મ પરંતુ વાસ્તવિક છે અને જો નજરઅંદાજ કરવામાં આવે, તો ન્યાયના ગર્ભપાતમાં પરિણમી શકે છે. કલમ ૨૯૯ ના ખંડ (બી) અને કલમ ૩૦૦ ના ખંડ (૩) વચ્ચેનો તફાવત ઈરાદાપૂર્વકની શારીરિક ઈજાના પરિણામે મૃત્યુની સંભાવનાના સ્તરનો છે. વધુ વ્યાપક રીતે કહીએ તો, તે મૃત્યુની સંભાવનાનું સ્તર છે જે નક્કી કરે છે કે શું સાપરાધ મનુષ્યવધ સૌથી ગંભીર, મધ્યમ અથવા સૌથી નીચા સ્તરનો છે. કલમ ૨૯૯ ના ખંડ (બી) માં 'સંભાવના' શબ્દ માત્ર શક્યતાથી અલગ પાડી શકાય તેવા

સંભવિત નો અર્થ વ્યક્ત કરે છે. "શારીરિક ઈજા.......કુદરતના સામાન્ય ક્રમમાં મૃત્યુ નિપજાવવા માટે પૂરતી" શબ્દોનો અર્થ એ છે કે કુદરતના સામાન્ય ક્રમને ધ્યાનમાં રાખીને, મૃત્યુ એ ઈજાનું "સૌથી સંભવિત" પરિણામ હશે.

૧૬. કેસો ખંડ (૩) ની અંદર આવવા માટે, તે જરૂરી નથી કે ગુનેગારનો ઈરાદો મૃત્યુ નિપજાવવાનો હોય, જ્યાં સુધી કુદરતના સામાન્ય ક્રમમાં મૃત્યુ નિપજાવવા માટે પૂરતી ઈરાદાપૂર્વકની શારીરિક ઈજા અથવા ઈજાઓથી મૃત્યુ થાય છે. રાજવંત અને અન્ય વિરુદ્ધ કેરળ રાજ્ય, (એ.આઈ.આર. ૧૯૬૬ એસસી ૧૮૭૪) આ મુદ્દાનું યોગ્ય ઉદાહરણ છે."

૯.૧ અહીં ઉપર ટાંકવામાં આવેલા સંબંધિત ફકરાઓ વાંચતા જે સમજાય છે તે એ છે કે સાપરાધ મનુષ્યવધ એ હત્યા છે અને તેથી જો જે કૃત્ય દ્વારા મૃત્યુ નિપજાવવામાં આવે છે તે કૃત્ય કરવામાં આવ્યું હોય તો તે ઇન્ડિયન પીનલ કોડની કલમ ૩૦૨ હેઠળ શિક્ષાપાત્ર ગુનો છે–

[એ] મૃત્યુ નિપજાવવાના ઈરાદાથી: અથવા

[બી] એવી શારીરિક ઈજા પહોંચાડવાના ઈરાદાથી જે ગુનેગાર જાણતો હોય કે તેનાથી મૃત્યુ થવાની સંભાવના છે અથવા

[સી] કોઈપણ વ્યક્તિને શારીરિક ઈજા પહોંચાડવાના ઈરાદાથી અને ઈજા પહોંચાડવાનો ઈરાદો કુદરતના સામાન્ય ક્રમમાં મૃત્યુ નિપજાવવા માટે પૂરતો હોય. અથવા

[ડી] એ જાણકારી સાથે કે કૃત્ય એટલું અત્યંત જોખમી છે કે તે તમામ સંભાવનાઓમાં મૃત્યુ નિપજાવશે અથવા એવી શારીરિક ઈજા પહોંચાડશે જેનાથી મૃત્યુ થવાની સંભાવના છે.

૯.૨ વર્તમાન અપીલના કેસની હકીકતોમાં, એ જોવામાં આવે છે કે ઘટના ત્યારે શરૂ થઈ જ્યારે મૃતક સદ્દામ અને આરોપી નં. ૩ ઈરફાન મોબાઈલ પર ગેમ રમી રહ્યા હતા. મોબાઈલ ગેમને લઈને બોલાચાલી થઈ. આરોપી નં. ૩ ઈરફાન ઘટનાસ્થળેથી જતો રહ્યો. તે દસ મિનિટ પછી, તેના પિતા – આરોપી નં. ૧ – ઓસમાન ઉર્ફે ડાડલો અને તેના ભાઈ આરોપી નં. ૨ – મોહમદ ઓસમાન સાથે પાછો ફર્યો. મોહમદ પાઇપ લઈને આવ્યો હતો અને ઈરફાન પાસે લાકડી હતી. પ્રોસિક્યુશન કેસ મુજબ, જેને તબીબી પુરાવાઓ દ્વારા સમર્થન મળે છે, અને બચાવ પક્ષ દ્વારા પણ વિવાદિત નથી, કે ઓસમાને તેના હાથમાં રહેલી પાઇપ

વડે સદ્દામના કપાળના આગળના ડાબા ભાગ પર ફટકો માર્યો. મોહમદે તેના પાઈપ વડે સદ્દામને બંને પગ પર ઘૂંટણની નીચે માર્યો અને ઈરફાન – આરોપી નં.૩ એ સદ્દામને તેના હાથ પર માર્યો.

૯.૩ આ ઘટના સવારે ૯:૩૦ વાગ્યે બની હતી. જુસબ, મૃતકના ભાઈ અબ્દુલ અને એક ફારૂક સાથે સદ્દામને ઈન્ડિકા કારમાં જામનગરની જી.જી. હોસ્પિટલ લઈ ગયા જ્યાં તેને સવારે ૧૧:૪૫ વાગ્યે દાખલ કરવામાં આવ્યો. જી.જી. હોસ્પિટલના ફરજ પરના મેડિકલ ઓફિસર ડૉ. ભસીન – ફ.સા. ૨૪ અને ડૉ. નેહલ ગાંધી – ફ.સા. ૨૨ હતા. તેઓએ હિસ્ટ્રી નોંધી જ્યાં સદ્દામે ત્રણેય આરોપીઓના નામ આપ્યા અને જે ઈજાઓ પહોંચાડવામાં આવી તેમાં દરેકની શું ભૂમિકા હતી તે જણાવ્યું, જેના પરિણામે તે જ દિવસે બપોરે ૨:૦૦ વાગ્યે તેનું મૃત્યુ થયું. તેથી જે ઈજાઓ પહોંચી તેના પરિણામે તેનું મૃત્યુ થયું તે તેને "સાપરાધ મનુષ્યવધ" ના દાયરામાં લાવશે પરંતુ શું તે "હત્યા" હતી?

૯.૪ અહીં આંક ૮૮ પર ડૉ. દિનેશ વડગામા ફ.સા.૧૯ ની જુબાની નિર્ણાયક બને છે. આંક ૮૯ પરની પીએમ નોટ આ ચુકાદાના ફકરા ૫.૩ માં સંદર્ભિત મૃતકને પહોંચેલી ઈજાઓ નોંધે છે. જુબાની મુજબ, તેમણે ઈજાઓ નોંધી હતી જે અમે અમારા ચુકાદાના અગાઉના ભાગમાં દર્શાવી છે. તેમના પુરાવા પરથી જે બહાર આવે છે તે એ છે કે માથા પર કોઈ ફ્રેક્ચર કે ઈજા ન હતી અને મગજનું

કવરિંગ અકબંધ હતું. છાતીના વિસ્તારમાં કોઈ ઈજા જોવા મળી ન હતી. મૃત્યુનું કારણ બહુવિધ ઈજાઓને કારણે હેમોરહેજિક શોક (રક્તસ્ત્રાવને કારણે આઘાત) હતું. મેડિકલ ઓફિસરે જુબાની આપી હતી કે આ ઈજાઓ મૃત્યુ નિપજાવવા માટે પૂરતી હતી. જ્યારે આપણે ડોક્ટરની ઊલટતપાસની ઝીણવટપૂર્વક તપાસ કરીએ છીએ, ત્યારે સ્પષ્ટપણે એવું બહાર આવે છે કે કપાળ પર કોઈ લોહી વહેતી ઈજા ન હતી. ઈજા નં. ૧ થી ૯ સાધારણ ઈજાઓ હતી. ઈજા નં. ૧૨ થી ૧૪ સહિતની તમામ ઈજાઓ એવી ઈજાઓ હતી, જે ડોક્ટરના મતે મટાડી શકાય તેવી ઈજાઓ હતી જે સામાન્ય લોહી વહેવાનું કારણ હતી. ઈજા નં. ૧૩ થી ૧૫ પણ સારવાર પર મટાડી શકાય તેવી હતી. કોઈ પણ ઈજા શરીરના મહત્વપૂર્ણ ભાગ પર ન હતી.

૯.૫ ડૉ. દિનેશ વડગામા ફ.સા.–૧૯ ની જુબાનીને વધુ સારી રીતે સમજવા માટે, તેમની મુખ્ય તપાસ આંક ૮૮ નો સંબંધિત ભાગ નીચે મુજબ છે:

<u>"આંક ૮૮</u>

> પ્રોસિક્યુશન સાક્ષી નં.૧૯ ની જુબાની, ડૉ. દિવ્યેશભાઈ કેશવજીભાઈ વડગામા, પ્રોફેસર, પીડીયુ મેડિકલ કોલેજ, રાજકોટ

૧. ૭/૬/૨૦૧૨ ના રોજ હું અને મારા સાથી ડોક્ટર કેતન બાલસ જામનગરની એમ.પી. શાહ મેડિકલ કોલેજમાં ફોરેન્સિક મેડિસિન ડિવિઝનમાં ફરજ પર હતા, તે સમયે એ.એસ.આઈ. શ્રી સી.બી. ઝાલા, સિટી – બી. ડિવિઝન પોલીસ સ્ટેશન, જામનગર સદ્દામ હુસૈનભાઈ શેઢા નામનો એક પુરુષ મૃતદેહ પોસ્ટમોર્ટમ માટે લાવ્યા હતા. આ મૃતદેહ અને તેની સાથે પોલીસ યાદી, આફ્ટર ડેથ ફોર્મ અને ઈન્ક્વેસ્ટ પંચનામા જેવા પોલીસ દસ્તાવેજો ૭/૬/૨૦૧૨ ના રોજ સવારે ૯.૧૫ કલાકે પ્રાપ્ત થયા હતા. આ મૃતદેહનું પોસ્ટમોર્ટમ ૭/૬/૨૦૧૨ ના રોજ સવારે ૯.૩૦ કલાકે શરૂ થયું હતું અને સવારે ૧૦.૩૦ કલાકે પૂર્ણ થયું હતું.

૨. મૃતદેહની બાહ્ય તપાસ કરતાં નીચે મુજબના અવલોકનો જોવા મળ્યા હતા. લાવવામાં આવેલો મૃતદેહ ૧૭ વર્ષના પુરુષનો ઓળખી કઢાયેલો મૃતદેહ હતો. શરીર પર ગ્રે રંગનો અંડરવેર હતો. મૃતદેહને ઢાંકતા બે કપડાં હતાં. અંડરવેર ભીનો હતો. બંને પગ અને ડાબા હાથના બાવડા પર કામચલાઉ સ્લેબ સાથે સર્જિકલ પાટો બાંધેલો હતો, ગરદન પર કાળો દોરો હતો, મૃતદેહ મધ્યમ બાંધાનો અને ઠંડો હતો, શરીરના તમામ ભાગોમાં રિગોર મોર્ટિસ (અક્કડતા) સંપૂર્ણપણે વિકસિત થઈ ગઈ હતી, શરીરના પાછળના ભાગમાં પીએમ લિવિડિટી

(મૃત્યુ પછી લોહી જામી જવું) જોવા મળી હતી અને તે સ્થિર હતી, મોં અને આંખો બંધ હતી, જીભ કેવિટી (પોલાણ) ની અંદર હતી, શરીર પર લોહીના નિશાન જોવા મળ્યા હતા, બંને હાથ અને પગ શરીર સાથે સીધા હતા.

૩. મૃતદેહ પર કોલમ નં. ૧૭ માં નોંધ્યા મુજબની ઈજાઓ હતી, જે નીચે મુજબ છે:

[આ સાક્ષી દ્વારા વર્ણવેલ તમામ ઈજાઓ આ ચુકાદાના ફકરા ૫.૩ માં ફરીથી દર્શાવવામાં આવી છે, તેથી, અમે તેનું પુનરાવર્તન કરી રહ્યા નથી]

૪. મૃતદેહની આંતરિક તપાસ કરતાં નીચે મુજબના અવલોકનો જોવા મળ્યા હતા.

મૃતદેહના માથા પર કોઈ ઈજા કે ફ્રેક્ચર જોવા મળ્યું ન હતું, મગજના તમામ આવરણ અકબંધ હતા, મગજ ફિક્કું હતું, ધડ પર કોઈ ઈજા કે ફ્રેક્ચર જોવા મળ્યું ન હતું. બંને ફેફસાં ફિક્કા હતા, પેટની આંતરિક દિવાલ સામાન્ય હતી અને પેટમાં આશરે ૫૦ સીસી સામાન્ય ગંધવાળું

પ્રવાહી હતું. આંતરડામાં પીળા રંગનો પેસ્ટ જેવો પદાર્થ જોવા મળ્યો હતો, પેટના આંતરિક અંગો ફિક્કા હતા, પોસ્ટમોર્ટમ દરમિયાન કપડાં અને લોહીના નમૂના સાચવવામાં આવ્યા હતા.

૫. મારા અને મારા સાથી ડોક્ટર કેતન બાલસના મતે સદર સદ્દામ હુસૈનભાઈ શેઢાનું મૃત્યુ બહુવિધ ઈજાઓ અને રક્તસ્ત્રાવ અને આંચકાના કારણે થયું હતું.

૬. કોર્ટના રેકોર્ડ પરથી મને માર્ક ૭/૧૮ અસલ પીએમ નોટ બતાવવામાં આવી છે, તેનો અભ્યાસ કરતાં હું કહું છું કે, તે મારા સાથી ડોક્ટર કેતન પી. બાલસના હસ્તાક્ષરમાં છે, હું મારા સાથી ડોક્ટરના હસ્તાક્ષર ઓળખું છું અને આ પીએમ ના અંતે મેં અને મારા સાથી ડોક્ટર કેતન પી. બાલસે સહી કરી છે, અને બાહ્ય ઈજાઓનું વર્ણન પાના નં. ૪એ અને ૪બી પર આપવામાં આવ્યું છે આ બંને પાના પર મેં અને મારા સાથી ડોક્ટરે સહી કરી છે, અને મેં અને મારા સાથી ડોક્ટરે પીએમ ના અંતે એક ટૂંકો અહેવાલ આપ્યો છે અને સદર ટૂંકા અહેવાલ પર મેં અને મારા સાથી ડોક્ટર કેતન પી. બાલસે સહી કરી છે, અને અહેવાલના અંતે મેં અને મારા સાથી ડોક્ટરે સહી કરીને સિક્કો લગાવ્યો છે, હું તેને ઓળખું છું, તે આ બાબતમાં આંક ૮૯

તરીકે રજૂ કરવામાં આવ્યો છે. મને મૃતદેહના પોસ્ટમોર્ટમ માટે આફ્ટર ડેથ ફોર્મ સાથે માર્ક ૭/૧૭ યાદી આપવામાં આવી હતી, હું અસલ લાવ્યો છું ફ્રેક્ચર સિવાય બધી ઈજાઓ એવી હતી કે જે જોઈ શકાતી હતી. એ વાત સાચી નથી કે, મૃતદેહ પર જે ફ્રેક્ચર હતા તેમાંથી એક પણ ફ્રેક્ચર ઓપન ફ્રેક્ચર ન હતું. એ વાત સાચી છે કે, ઓપન ફ્રેક્ચરની નોંધ પીએમ નોટમાં કરવામાં આવી છે. એ વાત સાચી છે કે, પીએમ રિપોર્ટમાં ઓપન ફ્રેક્ચર અંગે કોઈ નોંધ કરવામાં આવી નથી. સાક્ષીએ જુબાની આપી કે, પીએમ રિપોર્ટમાં દર્શાવેલ ઈજા નં. ૧૩ અને ઈજા નં. ૧૫ ઓપન ફ્રેક્ચર છે કારણ કે, આ બંને જગ્યાએ ફ્રેક્ચરની ઉપરની ચામડી ચીરાયેલી છે જેને ઈજા નં. ૧૨ અને ઈજા નં. ૧૪ તરીકે દર્શાવવામાં આવી છે. એ વાત સાચી છે કે, ઈજા નં. ૧૨ અને ૧૪ હાડકાં સુધી જોવા મળી હતી પીએમ નોટમાં આવી કોઈ નોંધ કરવામાં આવી નથી. એ વાત સાચી છે કે, ઈજા નં. ૧૨ અને ૧૪ માં હાડકું દેખાતું ન હતું. એ વાત સાચી નથી કે, ફ્રેક્ચરની ઈજામાંથી હાડકું દેખાય તો જ આવા ફ્રેક્ચરને ઓપન ફ્રેક્ચર કહેવાય. મારા મતે હાડકું દેખાવું જરૂરી નથી. મારા મતે જો ફ્રેક્ચરવાળા વિસ્તારની ઉપરની પેશીઓ સંપૂર્ણપણે નાશ પામી હોય અને ફ્રેક્ચર બહાર દેખાતું હોય તો તેને ઓપન ફ્રેક્ચર કહેવાય છે, વધુમાં એવી જુબાની આપવામાં આવે છે કે, ઓપન ફ્રેક્ચરમાં ઉપરના વિસ્તારની પેશીઓને

ઈજા થયા પછી પણ અમુક કિસ્સાઓમાં તે ઢંકાઈ જાય છે, એટલે કે ઓપન ફ્રેક્ચર બહારથી જોઈ શકાતું નથી. એ વાત સાચી છે કે, ઈજા નં. ૧૨ અને ૧૪ માં પેશીઓ સંપૂર્ણપણે નાશ પામી હતી, આ પીએમ નોટમાં નોંધાયેલ છે. એ વાત સાચી છે કે, ઈજા નં. ૧૨ અને ૧૪ માં પેશીઓ સંપૂર્ણપણે નાશ પામી હતી આ પીએમ નોટમાં નોંધાયેલ છે. એ વાત સાચી છે કે, ઈજા નં. ૧૨ અને ૧૪ કેટલી ઊંડી હતી તેની કોઈ નોંધ પીએમ નોટમાં કરવામાં આવી નથી. એ વાત સાચી છે કે, કોઈ સામાન્ય વ્યક્તિ જેને કોઈ તબીબી જ્ઞાન ન હોય તે એક જ ફ્રેક્ચર વિશે કંઈ કહી શકે નહીં. એ વાત સાચી છે કે, પોસ્ટમોર્ટમ કરતા પહેલા અમને ઈન્ક્વેસ્ટ પંચનામાની યાદી મોકલવામાં આવી હતી, અને અમે તેની તપાસ કરી હતી. એ વાત સાચી છે કે, ડાબી લમણા પર કોઈ રક્તસ્ત્રાવ ન હતો અથવા એવી ઈજાઓ ન હતી જેમાંથી લોહી આવતું હોય તે અમારા દ્વારા જોવામાં આવી ન હતી. સાક્ષીએ વધુમાં જુબાની આપી છે કે, ડાબી ભ્રમરથી ૩ સેમી દૂર ઈજા નં. ૧ તરીકે નોંધ કરવામાં આવી હતી. ગાલ એ ગાલનો ભાગ છે અને ગાલ અને લમણા વચ્ચે તફાવત છે. એ વાત સાચી છે કે, ઈજા નં. ૧ ગાલ પાસે જોવા મળી હતી. એ વાત સાચી છે કે પોસ્ટમોર્ટમ વખતે મૃતદેહ પરની ઈજાઓમાંથી કોઈ લોહી વહેતું ન હતું. એ વાત સાચી છે કે, કોલમ નં. ૧૭ ની ઈજાઓમાંથી એક પણ ઈજા એવી ન હતી કે, રક્તવાહિનીઓ

કપાઈ ગઈ હોય. એ વાત સાચી છે કે, ઈજા નં. ૧ થી કોઈ આંતરિક મહત્વપૂર્ણ અંગને કોઈ ગંભીર ઈજા થઈ ન હતી. એ વાત સાચી છે કે, ઈજા નં. ૧ એવી ન હતી કે શરીરમાંથી મહત્તમ લોહી વહી જાય. એ વાત સાચી છે કે, ઈજા નં. ૧ સારવાર દ્વારા મટાડી શકાય તેવા પ્રકારની ઈજા હતી. એ વાત સાચી છે કે, ઈજા નં. ૧ સામાન્ય રીતે ૧૫ થી ૨૦ દિવસમાં રૂઝાઈ જશે. એ વાત સાચી છે કે, ઈજા નં. ૨ સાધારણ ઈજા છે અને તેને સારવારથી મટાડી શકાય છે. એ વાત સાચી છે કે, ઈજા નં. ૨ એવી ન હતી કે જે શરીરમાં મહત્તમ લોહીના નુકસાનનું કારણ બને. એ વાત સાચી છે કે, ઈજા નં. ૨ લોહી વહેતી ઈજા ન હતી. એ વાત સાચી છે કે, ઉઝરડાવાળી ઈજા નં. ૩ માં મહત્તમ લોહીનું નુકસાન થશે, તે આવા પ્રકારની ઈજા ન હતી અને તે એવી હતી જેને સામાન્ય સારવાર દ્વારા મટાડી શકાતી હતી. એ વાત સાચી છે કે, ઈજા નં. ૪ નું ફ્રેક્ચર એવું હતું જેને સામાન્ય સારવાર દ્વારા મટાડી શકાતું હતું. એ વાત સાચી છે કે, ઈજા નં. ૫ થી મહત્તમ લોહીનું નુકસાન થશે નહીં અને તે પ્રકૃતિમાં સાધારણ ઈજા હતી, અને સામાન્ય સારવાર દ્વારા મટાડી શકાય છે. એ વાત સાચી છે કે, ઈજા નં. ૬ અને ૭ સાધારણ ઈજાઓ હતી અને આ ઈજાઓ મહત્તમ લોહીના નુકસાનનું કારણ બનશે નહીં અને પીએમ નોટમાં લોહીના નુકસાન અંગે કોઈ નોંધ કરવામાં આવી નથી. એ વાત સાચી છે કે, ઈજા નં. ૮

કોઈ મહત્વપૂર્ણ ભાગ પરની ઈજા ન હતી અને તે સાધારણ ઈજા હતી જેને સારવાર દ્વારા મટાડી શકાતી હતી. એ વાત સાચી છે કે, ઈજા નં. ૮ એવી ન હતી કે જે શરીરમાં મહત્તમ લોહીના નુકસાનનું કારણ બને. એ વાત સાચી છે કે, ઈજા નં. ૯ સામાન્ય રીતે સારવાર આપવાથી રૂઝાઈ જશે. એ વાત સાચી છે કે, ઈજા નં. ૧૦, ૧૧ અને ૧૨ શરીરના કોઈ મહત્વપૂર્ણ ભાગ પરની ઈજાઓ ન હતી અને એવી પ્રકારની ઈજાઓ હતી જે સારવાર આપવાથી રૂઝાઈ જશે, આ બધી ઈજાઓ મહત્તમ લોહીના નુકસાનનું કારણ બનશે નહીં પરંતુ સામાન્ય લોહીનું નુકસાન થશે. એ વાત સાચી છે કે, ઈજા નં. ૧૨ કેટલી ઊંડી હતી તે પીએમ નોટમાં નોંધાયેલ નથી. એ વાત સાચી છે કે, ઈજા નં. ૧૨ થી શરીરમાં રક્તવાહિનીઓને કોઈ નુકસાન થયું નથી. એ વાત સાચી છે કે, ઈજા નં. ૧૩ એવી હતી જેને સારવાર દ્વારા મટાડી શકાતી હતી. એ વાત સાચી છે કે, ઈજા નં. ૧૪ સાધારણ ઈજા હતી અને સદર ઈજાથી કોઈ રક્તવાહિનીઓને નુકસાન થયું નથી અને તે એવી હતી જેને સારવાર દ્વારા મટાડી શકાતી હતી. એ વાત સાચી છે કે, ઈજા નં. ૧૫ નું ફ્રેક્ચર સારવાર દ્વારા મટાડી શકાય તેવા પ્રકારની ઈજા હતી. એ વાત સાચી છે કે, ઈજા નં. ૧૬, ૧૭, ૧૯ અને ૨૦ સાધારણ ઈજાઓ હતી અને શરીરના મહત્વપૂર્ણ ભાગો પર ન હતી, અને આ ઈજાઓથી મહત્તમ લોહીનું નુકસાન થશે નહીં અને આ ઈજાઓ એવી હતી જેને

સારવાર દ્વારા મટાડી શકાય છે. એ વાત સાચી છે કે, ઈજા નં. ૧૮ એવી હતી જેને સારવાર દ્વારા મટાડી શકાય છે. એ વાત સાચી છે કે, કોલમ નં. ૧૮ માં દર્શાવેલ બધી ઈજાઓ એવી હતી જેને સારવાર દ્વારા મટાડી શકાતી હતી. એ વાત સાચી છે કે, આમાંથી કોઈ પણ ઈજાને શરીરના મહત્વપૂર્ણ ભાગ પરની ઈજા કહી શકાય નહીં. મારી સાથે છે, જેના પર ડો. અલ્પેશ બાંભણિયાએ પહોંચની સ્વીકૃતિની નોંધ કરી છે, જેના પર તેમણે તારીખ, સમય અને તેમની સહી કરી છે, હું તેને ઓળખું છું, તે આ બાબતમાં આંક ૯૦ તરીકે રજૂ કરવામાં આવેલ છે.

૭. એ વાત સાચી છે કે, આ તમામ ઈજાઓ મૃત્યુ નિપજાવવા માટે પૂરતી હતી. કોલમ નં. ૧૭ માં દર્શાવેલ ઈજાઓ લાકડી, પાઇપ વગેરે જેવા કઠણ બૂંઠા પદાર્થનો ઉપયોગ કરીને થઈ શકે છે. સીલ ખોલીને મને મુદ્દામાલના હથિયારો બતાવવામાં આવ્યા છે. મુદ્દામાલ આર્ટિકલ નં. ૧૦ એક સ્ટીલની પાઇપ છે અને આર્ટિકલ નં. ૧૧ બતાવવામાં આવ્યો છે તે પણ સ્ટીલની પાઇપ છે અને મુદ્દામાલ આર્ટિકલ નં. ૧૨ એક લાકડી છે, આ તમામ મુદ્દામાલ આર્ટિકલ મને બતાવવામાં આવ્યા છે. એ વાત સાચી છે કે, આવા પ્રકારના હથિયારોનો ઉપયોગ કરીને કોલમ નં. ૧૭ માં નોંધાયેલ ઈજાઓ થવી શક્ય છે. મને મુદ્દામાલ આર્ટિકલ નં. ૧૩ બતાવવામાં આવ્યો છે તેને જોતાં હું કહું છું

કે, તે મૃતદેહ દ્વારા પહેરવામાં આવેલો ગ્રે રંગનો અંડરવેર છે, તે જ છે.

તમામ આરોપીઓ વતી વિદ્વાન એડવોકેટ શ્રી ડી.એમ. વિરાણી દ્વારા પ્રોક્સી એડવોકેટ શ્રી એચ.એમ. ભટ્ટ મારફતે ઊલટતપાસ.

૮. એ વાત સાચી છે કે, સામાન્ય સંજોગોમાં ફ્રેક્ચર સિવાય બધી ઈજાઓ જોઈ શકાય છે અને વર્તમાન કેસમાં પણ ફ્રેક્ચર સિવાય બધી ઈજાઓ એવી હતી કે જે જોઈ શકાતી હતી. એ વાત સાચી નથી કે, મૃતદેહ પર જે ફ્રેક્ચર હતા તેમાંથી એક પણ ફ્રેક્ચર ઓપન ફ્રેક્ચર ન હતું. એ વાત સાચી છે કે, ઓપન ફ્રેક્ચરની નોંધ પીએમ નોટમાં કરવામાં આવી છે. એ વાત સાચી છે કે, પીએમ રિપોર્ટમાં ઓપન ફ્રેક્ચર અંગે કોઈ નોંધ કરવામાં આવી નથી. સાક્ષીએ જુબાની આપી કે, પીએમ રિપોર્ટમાં દર્શાવેલ ઈજા નં. ૧૩ અને ઈજા નં. ૧૫ ઓપન ફ્રેક્ચર છે કારણ કે, આ બંને જગ્યાએ ફ્રેક્ચરની ઉપરની ચામડી ચીરાયેલી છે જેને ઈજા નં. ૧૨ અને ઈજા નં. ૧૪ તરીકે દર્શાવવામાં આવી છે. એ વાત સાચી છે કે, ઈજા નં. ૧૨ અને ૧૪ હાડકાં સુધી જોવા મળી હતી પીએમ નોટમાં આવી કોઈ નોંધ કરવામાં આવી નથી. એ વાત સાચી છે કે, ઈજા નં. ૧૨ અને ૧૪ માં હાડકું દેખાતું ન હતું. એ વાત સાચી નથી કે, ફ્રેક્ચરની ઈજામાંથી હાડકું દેખાય તો જ આવા

ફ્રેક્ચરને ઓપન ફ્રેક્ચર કહેવાય. મારા મતે હાડકું દેખાવું જરૂરી નથી. મારા મતે જો ફ્રેક્ચરવાળા વિસ્તારની ઉપરની પેશીઓ સંપૂર્ણપણે નાશ પામી હોય અને ફ્રેક્ચર બહાર દેખાતું હોય તો તેને ઓપન ફ્રેક્ચર કહેવાય છે, વધુમાં એવી જુબાની આપવામાં આવે છે કે, ઓપન ફ્રેક્ચરમાં ઉપરના વિસ્તારની પેશીઓને ઈજા થયા પછી પણ અમુક કિસ્સાઓમાં તે ઢંકાઈ જાય છે, એટલે કે ઓપન ફ્રેક્ચર બહારથી જોઈ શકાતું નથી. એ વાત સાચી છે કે, ઈજા નં. ૧૨ અને ૧૪ માં પેશીઓ સંપૂર્ણપણે નાશ પામી હતી, આ પીએમ નોટમાં નોંધાયેલ છે. એ વાત સાચી છે કે, ઈજા નં. ૧૨ અને ૧૪ માં પેશીઓ સંપૂર્ણપણે નાશ પામી હતી આ પીએમ નોટમાં નોંધાયેલ છે. એ વાત સાચી છે કે, ઈજા નં. ૧૨ અને ૧૪ કેટલી ઊંડી હતી તેની કોઈ નોંધ પીએમ નોટમાં કરવામાં આવી નથી. એ વાત સાચી છે કે, કોઈ સામાન્ય વ્યક્તિ જેને કોઈ તબીબી જ્ઞાન ન હોય તે એક જ ફ્રેક્ચર વિશે કંઈ કહી શકે નહીં. એ વાત સાચી છે કે, પોસ્ટમોર્ટમ કરતા પહેલા અમને ઈન્કવેસ્ટ પંચનામાની યાદી મોકલવામાં આવી હતી, અને અમે તેની તપાસ કરી હતી. એ વાત સાચી છે કે, ડાબી લમણા પર કોઈ રક્તસ્ત્રાવ ન હતો અથવા એવી ઈજાઓ ન હતી જેમાંથી લોહી આવતું હોય તે અમારા દ્વારા જોવામાં આવી ન હતી. સાક્ષીએ વધુમાં જુબાની આપી છે કે, ડાબી ભ્રમરથી ૩ સેમી દૂર ઈજા નં. ૧ તરીકે નોંધ કરવામાં આવી હતી.

ગાલ એ ગાલનો ભાગ છે અને ગાલ અને લમણા વચ્ચે તફાવત છે. એ વાત સાચી છે કે, ઈજા નં. ૧ ગાલ પાસે જોવા મળી હતી. એ વાત સાચી છે કે પોસ્ટમોર્ટમ વખતે મૃતદેહ પરની ઈજાઓમાંથી કોઈ લોહી વહેતું ન હતું. એ વાત સાચી છે કે, કોલમ નં. ૧૭ ની ઈજાઓમાંથી એક પણ ઈજા એવી ન હતી કે, રક્તવાહિનીઓ કપાઈ ગઈ હોય. એ વાત સાચી છે કે, ઈજા નં. ૧ થી કોઈ આંતરિક મહત્વપૂર્ણ અંગને કોઈ ગંભીર ઈજા થઈ ન હતી. એ વાત સાચી છે કે, ઈજા નં. ૧ એવી ન હતી કે શરીરમાંથી મહત્તમ લોહી વહી જાય. એ વાત સાચી છે કે, ઈજા નં. ૧ સારવાર દ્વારા મટાડી શકાય તેવા પ્રકારની ઈજા હતી. એ વાત સાચી છે કે, ઈજા નં. ૧ સામાન્ય રીતે ૧૫ થી ૨૦ દિવસમાં રૂઝાઈ જશે. એ વાત સાચી છે કે, ઈજા નં. ૨ સાધારણ ઈજા છે અને તેને સારવારથી મટાડી શકાય છે. એ વાત સાચી છે કે, ઈજા નં. ૨ એવી ન હતી કે જે શરીરમાં મહત્તમ લોહીના નુકસાનનું કારણ બને. એ વાત સાચી છે કે, ઈજા નં. ૨ લોહી વહેતી ઈજા ન હતી. એ વાત સાચી છે કે, ઉઝરડાવાળી ઈજા નં. ૩ માં મહત્તમ લોહીનું નુકસાન થશે, તે આવા પ્રકારની ઈજા ન હતી અને તે એવી હતી જેને સામાન્ય સારવાર દ્વારા મટાડી શકાતી હતી. એ વાત સાચી છે કે, ઈજા નં. ૪ નું ફ્રેક્ચર એવું હતું જેને સામાન્ય સારવાર દ્વારા મટાડી શકાતું હતું. એ વાત સાચી છે કે, ઈજા નં. ૫ થી મહત્તમ લોહીનું નુકસાન થશે નહીં અને તે પ્રકૃતિમાં

સાધારણ ઈજા હતી, અને સામાન્ય સારવાર દ્વારા મટાડી શકાય છે. એ વાત સાચી છે કે, ઈજા નં. ૬ અને ૭ સાધારણ ઈજાઓ હતી અને આ ઈજાઓ મહત્તમ લોહીના નુકસાનનું કારણ બનશે નહીં અને પીએમ નોટમાં લોહીના નુકસાન અંગે કોઈ નોંધ કરવામાં આવી નથી. એ વાત સાચી છે કે, ઈજા નં. ૮ કોઈ મહત્વપૂર્ણ ભાગ પરની ઈજા ન હતી અને તે સાધારણ ઈજા હતી જેને સારવાર દ્વારા મટાડી શકાતી હતી. એ વાત સાચી છે કે, ઈજા નં. ૮ એવી ન હતી કે જે શરીરમાં મહત્તમ લોહીના નુકસાનનું કારણ બને. એ વાત સાચી છે કે, ઈજા નં. ૯ સામાન્ય રીતે સારવાર આપવાથી રૂઝાઈ જશે. એ વાત સાચી છે કે, ઈજા નં. ૧૦, ૧૧ અને ૧૨ શરીરના કોઈ મહત્વપૂર્ણ ભાગ પરની ઈજાઓ ન હતી અને એવી પ્રકારની ઈજાઓ હતી જે સારવાર આપવાથી રૂઝાઈ જશે, આ બધી ઈજાઓ મહત્તમ લોહીના નુકસાનનું કારણ બનશે નહીં પરંતુ સામાન્ય લોહીનું નુકસાન થશે. એ વાત સાચી છે કે, ઈજા નં. ૧૨ કેટલી ઊંડી હતી તે પીએમ નોટમાં નોંધાયેલ નથી. એ વાત સાચી છે કે, ઈજા નં. ૧૨ થી શરીરમાં રક્તવાહિનીઓને કોઈ નુકસાન થયું નથી. એ વાત સાચી છે કે, ઈજા નં. ૧૩ એવી હતી જેને સારવાર દ્વારા મટાડી શકાતી હતી. એ વાત સાચી છે કે, ઈજા નં. ૧૪ સાધારણ ઈજા હતી અને સદર ઈજાથી કોઈ રક્તવાહિનીઓને નુકસાન થયું નથી અને તે એવી હતી જેને સારવાર દ્વારા મટાડી

શકાતી હતી. એ વાત સાચી છે કે, ઈજા નં. ૧૫ નું ફ્રેક્ચર સારવાર દ્વારા મટાડી શકાય તેવા પ્રકારની ઈજા હતી. એ વાત સાચી છે કે, ઈજા નં. ૧૬, ૧૭, ૧૯ અને ૨૦ સાધારણ ઈજાઓ હતી અને શરીરના મહત્વપૂર્ણ ભાગો પર ન હતી, અને આ ઈજાઓથી મહત્તમ લોહીનું નુકસાન થશે નહીં અને આ ઈજાઓ એવી હતી જેને સારવાર દ્વારા મટાડી શકાય છે. એ વાત સાચી છે કે, ઈજા નં. ૧૮ એવી હતી જેને સારવાર દ્વારા મટાડી શકાય છે. એ વાત સાચી છે કે, કોલમ નં. ૧૮ માં દર્શાવેલ બધી ઈજાઓ એવી હતી જેને સારવાર દ્વારા મટાડી શકાતી હતી. એ વાત સાચી છે કે, આમાંથી કોઈ પણ ઈજાને શરીરના મહત્વપૂર્ણ ભાગ પરની ઈજા કહી શકાય નહીં. મારા મતે ૧૭ વર્ષના યુવાનમાં દરેક એક કિલો વજન માટે શરીરમાં ૭૦ મિલી લોહી હોય છે. અમે મૃતદેહનું વજન અને ઊંચાઈ માપ્યા ન હતા. એ વાત સાચી છે કે, જો શરીરમાં ૧/૩ લોહીનું નુકસાન થાય તો શરીરના મહત્વપૂર્ણ ભાગને નુકસાન થાય છે અને તેથી હેમોરહેજિક શોક (રક્તસ્ત્રાવને કારણે આઘાત) સહન કરવો પડશે. એ વાત સાચી છે કે, મૃતકના શરીરમાંથી ૧/૩ કે તેથી વધુ લોહીનું નુકસાન થયું હશે. એ વાત સાચી છે કે, મૃતદેહ પર દર્શાવેલ ઈજાઓ જરૂરી નથી કે મુદ્દામાલના હથિયારોનો ઉપયોગ કરીને જ થઈ હોય, અને આ ઈજાઓ કોઈપણ બૂંઠા પદાર્થનો ઉપયોગ કરીને થઈ શકે છે. એ વાત સાચી નથી કે,

અમારા દ્વારા જણાવવામાં આવેલ મૃત્યુનું કારણ મેડિકલ જ્યુરિસપ્રુડન્સ (તબીબી ન્યાયશાસ્ત્ર) સાથે સુસંગત નથી. એ વાત સાચી નથી કે, એવી કોઈ શક્યતા નથી કે કોલમ નં. ૧૭ માં દર્શાવેલ ઈજાઓ ૧/૩ કે તેથી વધુ લોહીના નુકસાનનું કારણ બને. એ વાત સાચી નથી કે, મેં પ્રોસિક્યુશન સાથે મિલાવટ કરીને ખોટો અભિપ્રાય આપ્યો છે. એ વાત સાચી નથી કે, ઇન્ક્વેસ્ટ પંચનામામાં કોલમ નં. ૧૭ ની ઈજાઓ દર્શાવવામાં આવી નથી. એ વાત સાચી છે કે, ઇન્ક્વેસ્ટ પંચનામામાં ફ્રેક્ચર સિવાય અન્ય કોઈ દેખીતી ઈજાઓનો ઉલ્લેખ નથી. એ વાત સાચી નથી કે, હું પ્રોસિક્યુશન સાથે મિલાવટમાં છું અને પીએમ નોટમાં ખોટી અને વધારાની ઈજાઓ દર્શાવી છે. એ વાત સાચી નથી કે, હું સોગંદ પર ખોટી જુબાની આપી રહ્યો છું.

૯.૬ ઊલટતપાસમાં ડૉ. અશોક રોશનલાલ ભસીન ફ.સા.–૨૪ આંક ૧૧૮ એ નીચે મુજબ સ્વીકાર્યું:

“૨. એ વાત સાચી છે કે, સંબંધિત સમયે હું સી.એમ.ઓ. તરીકે કામ કરતો હતો. અને સી.એમ.ઓ. તરીકે અમારે ઘણા કેસોની તપાસ કરવી પડે છે. એ વાત સાચી છે કે, ત્યાં વધુ કેસો હોય છે તેથી જો ઈજાઓ અંગે કોઈ નોંધ કરવામાં ન આવી હોય તો માત્ર સ્મૃતિના આધારે તે

જણાવી શકાય નહીં. મને ઓ.પી.ડી. કેસ પેપર પાછળની બાજુ બતાવવામાં આવ્યા છે, જેના પર ૬/૬/૧૨ લખેલું છે આવી નોંધ કરવામાં આવી છે, તે ઈમરજન્સી વિભાગના ડોક્ટર દ્વારા છે. મેં આ દર્દીની તપાસ કરી હતી અને તરત જ તેને ઈમરજન્સી વિભાગમાં રિફર કર્યો હતો.

૩. જ્યારે દર્દી ઈમરજન્સી વિભાગમાં પહોંચ્યો તે સમયે દર્દી બેભાન હતો. કેસના દસ્તાવેજોના અભ્યાસ પરથી હું કહું છું કે, આ દર્દી ૧૧–૪૫ કલાકે પહોંચ્યો હતો. એ વાત સાચી છે કે, કેસ પેપરમાં ઈજાઓની પ્રકૃતિ શું હતી, કેટલી ઈજાઓ હતી અને કયા હથિયારોનો ઉપયોગ કરીને ઈજાઓ પહોંચાડવામાં આવી હતી તે મારા દ્વારા કેસ પેપરમાં નોંધવામાં આવ્યું નથી. દર્દીને બહુવિધ ઈજાઓ હતી કે નહીં તે કેસ પેપરમાં નોંધાયેલ નથી. એ વાત સાચી છે કે, જો દર્દી પોતે હિસ્ટ્રી આપે છે તો અમે તે નોંધીએ છીએ. એ વાત સાચી છે કે, કેસ પેપરમાં દર્દીએ પોતે હિસ્ટ્રી આપી હતી કે તેની સાથેના વ્યક્તિએ આપી હતી તે અંગે કોઈ સ્પષ્ટતા કરવામાં આવી નથી. સાક્ષી સ્વેચ્છાએ જણાવે છે કે, દર્દીની હાલત ખૂબ જ ગંભીર હતી જેથી, તે શું કહી રહ્યો હતો તે ખૂબ જ કાળજીપૂર્વક સાંભળવું પડ્યું હતું અને તે સમયે દર્દીનો ભાઈ પણ ત્યાં હાજર હતો અને તે પણ વર્ણન કરી રહ્યો હતો.

૪. એ વાત સાચી છે કે, દર્દી મારી પાસે આવ્યો હતો અને તે સમયે તે કોઈ નિવેદન આપવા માટે ફિટ અને માનસિક રીતે સ્વસ્થ હતો કે નહીં તે અંગે કેસ પેપરમાં કોઈ નોંધ કરવામાં આવી નથી. એ વાત સાચી છે કે, મારા દ્વારા કેસ પેપરમાં એવું નોંધવામાં આવ્યું નથી કે કોઈ ઈજા ગંભીર પ્રકૃતિની હતી. એ વાત સાચી છે કે, લોહીની ઈજા સિવાય મેં અન્ય કોઈ ઈજાઓ જોઈ ન હતી. એ વાત સાચી છે કે, દસ્તાવેજોમાં એવું નોંધાયેલ નથી કે કોઈ પણ એક ઈજામાંથી લોહી વહેતું હતું. હું એ હકીકત સાથે સંમત છું કે, જો બેટ અને પાઈપનો ઉપયોગ કરીને હાડકાના વિસ્તારમાં જોરથી ઈજા પહોંચાડવામાં આવે તો સી.એલ.ડબલ્યુ. ઈજા થવી શક્ય છે. અને કેસ પેપરના અભ્યાસ પરથી હું કહું છું કે મેં કોઈ સી.એલ.ડબલ્યુ. ઈજા જોઈ ન હતી.

૫. દર્દીની તપાસ કરતા મને જણાયું હતું કે, દર્દીના માથા પર એક કરતાં વધુ ઈજાઓ હતી અને તેમાંથી લોહી વહેતું હતું. એ વાત સાચી નથી કે, દર્દીના માથા પર એક પણ ઈજા ન હતી. એ વાત સાચી છે કે, મેં દર્દીના બંને હાથ અને બંને પગ પર ઈજાઓ જોઈ હતી, અને આ ઈજાઓ બૂઠી ઈજાઓ હતી. હાથ અને પગમાંથી લોહી વહી રહ્યું હતું અને એડીમા (સોજો) હતો. હું એ હકીકત સાથે સંમત છું કે, જો કોઈ

વ્યક્તિ કોઈ કઠણ સપાટી પર ફેંકાઈ જાય અને પડી જાય અને અકસ્માત થાય તો બૂંઠી ઈજાઓ થવાની સંભાવના છે. એ વાત સાચી છે કે, કેસ પેપરમાં જે સમય નોંધાયેલ છે તે બાર વાગ્યાનો છે અને તે સમયે મેં દર્દીની તપાસ કરી હતી. એ વાત સાચી છે કે, જે બારી પરથી કેસ પેપર કાઢવામાં આવે છે ત્યાંથી એક રૂમ પછી સી.એમ.ઓ. રૂમ છે. અને કેસ બારી પર તૈયાર કરાયેલા કેસ પેપરના અભ્યાસ પરથી હું કહું છું કે, સદર કેસ અગિયાર અને પચીસ મિનિટે નોંધવામાં આવ્યો હતો."

ડૉ. અશોક રોશનલાલ ભસીન ફ.સા.–૨૪ આંક ૧૧૮ ની ઉપરોક્ત જુબાની દર્શાવે છે કે કેસ પેપરમાં એવું નોંધાયેલ નથી કે કોઈ પણ ઈજા ગંભીર પ્રકૃતિની હતી અને લોહીની ઈજા સિવાય તેમણે અન્ય કોઈ ઈજાઓ જોઈ ન હતી. કે ઈજાઓ બૂંઠી ઈજાઓ હતી અને મોટે ભાગે હાથ અને બંને પગ પર હતી.

૯.૭ આ તબીબી પુરાવાની પૃષ્ઠભૂમિમાં, શું એમ કહી શકાય કે મૃતકના શરીર પર પહોંચાડવામાં આવેલી ઈજાઓ એવી જાણકારી સાથે પહોંચાડવામાં આવી હતી કે તેનાથી મૃત્યુ થવાની સંભાવના છે, પરંતુ મૃત્યુ નિપજાવવાના કોઈપણ ઈરાદા વિના, અથવા એવી શારીરિક ઈજા વિના જેનાથી મૃત્યુ થવાની સંભાવના છે, જેથી તે કલમ ૩૦૪–ભાગ–૨ ના દાયરામાં આવે? જે રીતે અને ઘટના બની

તેને જોતાં, જ્યારે મૃતક સદ્દામ અને આરોપી ઈરફાન મોબાઈલ પર ગેમ રમી રહ્યા હતા જેના કારણે બોલાચાલી શરૂ થઈ અને ત્યારબાદ ઈરફાન અન્ય બે સાથે પાછો ફર્યો અને હુમલો કર્યો અને ૨૧ ની સંખ્યામાં થયેલી બહુવિધ ઈજાઓને જોતાં શું આવી શારીરિક ઈજાઓ પહોંચાડવી કુદરતના સામાન્ય ક્રમમાં મૃત્યુ નિપજાવવા માટે પૂરતી હતી અને તેથી શું કેસ કલમ ૩૦૦ ના "ત્રીજા" ખંડમાં આવશે?

૧૦. તેથી ચાલો આપણે વિરસા સિંહ વિરુદ્ધ પંજાબ રાજ્ય, એ.આઈ.આર. ૧૯૫૮ એસસી ૪૬૫ ના કેસમાં સુપ્રીમ કોર્ટના ચુકાદા પર પાછા ફરીએ, જે પાછળના ચુકાદાઓ મુજબ પણ લોકસ ક્લાસિકસ (મૂળભૂત સંદર્ભ) છે. વિરસા સિંહ (ઉપર મુજબ) ના કેસમાં, ખેમ ચંદ, મૃતક ભાલાના પ્રહારથી મૃત્યુ પામ્યો હતો, જેના કારણે ઈલિયાક પ્રદેશના નીચેના ભાગમાં પેટની દિવાલની ડાબી બાજુએ ત્રાંસી દિશામાં ૨"x૧/૨" નો વીંધાયેલો ઘા પડ્યો હતો. તબીબી પુરાવા મુજબ, ઘામાંથી આંતરડાના ત્રણ ગૂંચળા બહાર આવી રહ્યા હતા. ડોક્ટરે અભિપ્રાય આપ્યો હતો કે ઈજા કુદરતના સામાન્ય ક્રમમાં મૃત્યુ નિપજાવવા માટે પૂરતી હતી. બચાવ પક્ષે દલીલ કરી હતી કે પ્રોસિક્યુશન એ સાબિત કરવામાં નિષ્ફળ ગયું હતું કે એવી શારીરિક ઈજા પહોંચાડવાનો ઈરાદો હતો જે કુદરતના સામાન્ય ક્રમમાં મૃત્યુ નિપજાવવા માટે પૂરતી હતી. કોર્ટે આવી હકીકતો સામે નીચે મુજબ અવલોકન કર્યું:

"૯. આ પ્રકારના કેસમાં આ એક લોકપ્રિય દલીલ છે પરંતુ તે ભ્રામક છે. જો એવી ઈજા પહોંચાડવાનો ઈરાદો હોય જે કુદરતના સામાન્ય ક્રમમાં મૃત્યુ નિપજાવવા માટે પૂરતી હોય, તો પછી ઈરાદો મારી નાખવાનો છે અને તે કિસ્સામાં, "ત્રીજું" બિનજરૂરી બની જશે કારણ કે કૃત્ય કલમના પ્રથમ ભાગ હેઠળ આવશે, એટલે કે--

"જો જે કૃત્ય દ્વારા મૃત્યુ નિપજાવવામાં આવે છે તે મૃત્યુ નિંપજાવવાના ઈરાદાથી કરવામા આવ્યું હોય."

અમારા મતે, બે ખંડો અલગ અને સ્વતંત્ર છે. પ્રથમ ગુનેગાર માટે આત્મલક્ષી છે:

"જો તે કોઈપણ વ્યક્તિને શારીરિક ઈજા પહોંચાડવાના ઈરાદાથી કરવામાં આવ્યું હોય.

સ્વાભાવિક રીતે જ, પહેલા એ શોધવું જોઈએ કે શારીરિક ઈજા પહોંચાડવામાં આવી હતી અને ઈજાની પ્રકૃતિ સ્થાપિત થવી જોઈએ, એટલે કે, ઈજા પગ પર છે કે હાથ પર છે કે પેટ પર, તે કેટલી ઊંડે

પ્રવેશી છે, કોઈ મહત્વપૂર્ણ અંગો કપાયા હતા કે કેમ વગેરે. આ સંપૂર્ણપણે ઉદ્દેશ્યલક્ષી હકીકતો છે અને અનુમાન કે કપાત માટે કોઈ અવકાશ છોડતી નથી: તે હદ સુધી પૂછપરછ ઉદ્દેશ્યલક્ષી છે; પરંતુ જ્યારે ઈરાદાના પ્રશ્નની વાત આવે છે, ત્યારે તે ગુનેગાર માટે આત્મલક્ષી છે અને તે સાબિત થવું જોઈએ કે તેનો એ શારીરિક ઈજા પહોંચાડવાનો ઈરાદો હતો જે હાજર હોવાનું જણાયું છે.

૧૦. એકવાર તે મળી જાય, પછી પૂછપરછ આગળના ખંડમાં તબદીલ થાય છે:–

"અને પહોંચાડવા માટે ધારેલી શારીરિક ઈજા કુદરતના સામાન્ય ક્રમમાં મૃત્યુ નિપજાવવા માટે પૂરતી છે."

આનો પ્રથમ ભાગ કલમના અગાઉના ભાગનું વર્ણન છે, એટલે કે, તેને પહોંચાડવાના ઈરાદા સાથે શારીરિક ઈજા પહોંચાડવી એટલે કે, જો સંજોગો એવા અનુમાનને વાજબી ઠેરવે કે માણસનો ઈરાદો માત્ર પગના નીચેના ભાગમાં ફટકો મારવાનો અથવા કોઈ હળવો ફટકો મારવાનો હતો, અને એવું દર્શાવી શકાય કે ફટકો આકસ્મિક રીતે હૃદયના ભાગમાં વાગ્યો, તો, જોકે આકસ્મિક રીતે હૃદયને ઈજા થઈ, તો, જોકે હૃદયને

ઈજા હાજર હોવાનું દર્શાવવામાં આવ્યું છે, તે ભાગમાં અથવા તે પ્રકૃતિની ઈજા પહોંચાડવાનો ઈરાદો સાબિત થતો નથી. તે કિસ્સામાં, ખંડનો પ્રથમ ભાગ અમલમાં આવતો નથી. પરંતુ એકવાર તે સાબિત થઈ જાય કે હાજર હોવાનું જણાયું છે તેવી ઈજા પહોંચાડવાનો ઈરાદો હતો, તો પછી ખંડનો અગાઉનો ભાગ જેની અમે હવે તપાસ કરી રહ્યા છીએ–

"અને પહોંચાડવા માટે ધારેલી શારીરિક ઈજા"

માત્ર વર્ણનાત્મક છે. આ બધાનો અર્થ એ છે કે તે સાબિત કરવા માટે પૂરતું નથી કે હાજર હોવાનું જણાયેલ ઈજા કુદરતના સામાન્ય ક્રમમાં મૃત્યુ નિપજાવવા માટે પૂરતી છે; તે ઉપરાંત એ દર્શાવવું જોઈએ કે ઈજા એ પ્રકારની છે જે અગાઉના ખંડમાં આવે છે, એટલે કે, હાજર હોવાનું જણાયેલ ઈજા એ ઈજા હતી જે પહોંચાડવાનો ઈરાદો હતો. શું તે કુદરતના સામાન્ય ક્રમમાં મૃત્યુ નિપજાવવા માટે પૂરતું હતું તે ઈજાની પ્રકૃતિ વિશે સાબિત થયેલી હકીકતોમાંથી કાઢવામાં આવેલ અનુમાનની બાબત છે અને તેને ઈરાદાના પ્રશ્ન સાથે કોઈ લેવાદેવા નથી.

૧૧. શું પહોંચાડવામાં આવેલી હોવાનું જણાયેલ ઈજા પહોંચાડવાનો ઈરાદો હતો કે કેમ તે વિચારવામાં, પૂછપરછ આવશ્યકપણે વ્યાપક રેખાઓ પર આગળ વધે છે, ઉદાહરણ તરીકે, શું કોઈ મહત્વપૂર્ણ અથવા જોખમી સ્થળ પર પ્રહાર કરવાનો ઈરાદો હતો, અને શું પહોંચાડવામાં આવેલી હોવાનું જણાયેલ પ્રકારની ઈજા પહોંચાડવા માટે પૂરતા બળ સાથે. સ્વાભાવિક રીતે, દરેક નાની વિગતમાં તપાસ કરવી જરૂરી નથી, ઉદાહરણ તરીકે, શું કેદીનો ઈરાદો આંતરડા બહાર કાઢવાનો હતો, અથવા તેનો ઈરાદો લિવર અથવા કિડની અથવા હૃદયમાં ઘૂસવાનો હતો. અન્યથા, શરીરરચનાનું કોઈ જ્ઞાન ન ધરાવતા માણસને ક્યારેય દોષિત ઠેરવી શકાય નહીં, કારણ કે, જો તે જાણતો ન હોય કે ત્યાં હૃદય અથવા કિડની અથવા આંતરડા છે, તો એમ કહી શકાય નહીં કે તેનો તેમને ઈજા પહોંચાડવાનો ઈરાદો હતો. અલબત્ત, આ તે પ્રકારની પૂછપરછ નથી. તે વ્યાપક આધારિત અને સરળ છે અને સામાન્ય સમજ પર આધારિત છે: એવી પ્રકારની પૂછપરછ જે "બાર સારા અને સાચા માણસો" સરળતાથી સમજી અને પ્રશંસા કરી શકે છે.

૧૨. ટૂંકમાં કહીએ તો, પ્રોસિક્યુશને કેસને કલમ ૩૦૦ "ત્રીજું" હેઠળ લાવતા પહેલા નીચેની હકીકતો સાબિત કરવી જોઈએ;

પ્રથમ, તેણે સંપૂર્ણ ઉદ્દેશ્યલક્ષી રીતે સ્થાપિત કરવું જોઈએ કે શારીરિક ઈજા હાજર છે;

બીજું, ઈજાની પ્રકૃતિ સાબિત થવી જોઈએ; આ સંપૂર્ણ ઉદ્દેશ્યલક્ષી તપાસ છે.

ત્રીજું, તે સાબિત થવું જોઈએ કે તે ચોક્કસ શારીરિક ઈજા પહોંચાડવાનો ઈરાદો હતો, એટલે કે, તે આકસ્મિક અથવા અજાણતા ન હતી અથવા કોઈ અન્ય પ્રકારની ઈજાનો ઈરાદો હતો.

એકવાર આ ત્રણ તત્વો હાજર હોવાનું સાબિત થઈ જાય, પછી પૂછપરછ આગળ વધે છે અને,

ચોથું, તે સાબિત થવું જોઈએ કે ઉપર જણાવેલ ત્રણ તત્વોથી બનેલી વર્ણવેલ પ્રકારની ઈજા કુદરતના સામાન્ય ક્રમમાં મૃત્યુ નિપજાવવા માટે પૂરતી છે. પૂછપરછનો આ ભાગ સંપૂર્ણપણે ઉદ્દેશ્યલક્ષી અને અનુમાનિત છે અને ગુનેગારના ઈરાદા સાથે તેને કોઈ લેવાદેવા નથી.

૧૩. એકવાર આ ચાર તત્વો પ્રોસિક્યુશન દ્વારા સ્થાપિત થઈ જાય (અને, અલબત્ત, સાબિતીનો બોજો સમગ્ર રીતે પ્રોસિક્યુશન પર રહે છે) તો ગુનો કલમ ૩૦૦ "ત્રીજું" હેઠળ હત્યા છે. મૃત્યુ નિપજાવવાનો કોઈ ઈરાદો ન હતો તેનાથી કોઈ ફરક પડતો નથી. કુદરતના સામાન્ય ક્રમમાં મૃત્યુ નિપજાવવા માટે પૂરતી હોય તેવા પ્રકારની ઈજા પહોંચાડવાનો પણ કોઈ ઈરાદો ન હતો તેનાથી કોઈ ફરક પડતો નથી (એવું નથી કે બંને વચ્ચે કોઈ વાસ્તવિક તફાવત છે). એવી જાણકારી નથી કે આવા પ્રકારનું કૃત્ય મૃત્યુ નિપજાવવાની સંભાવના છે તેનાથી પણ કોઈ ફરક પડતો નથી. એકવાર ખરેખર હાજર હોવાનું જણાયેલ શારીરિક ઈજા પહોંચાડવાનો ઈરાદો સાબિત થઈ જાય, પછી બાકીની પૂછપરછ સંપૂર્ણપણે ઉદ્દેશ્યલક્ષી છે અને એકમાત્ર પ્રશ્ન એ છે કે શું, સંપૂર્ણ ઉદ્દેશ્યલક્ષી અનુમાનની બાબત તરીકે, ઈજા કુદરતના સામાન્ય ક્રમમાં મૃત્યુ નિપજાવવા માટે પૂરતી છે. કોઈની પાસે કુદરતના સામાન્ય ક્રમમાં મૃત્યુ નિપજાવવા માટે પૂરતી ઈજાઓ પહોંચાડતા ફરવાનું અને એમ દાવો કરવાનું લાઇસન્સ નથી કે તેઓ હત્યા માટે દોષિત નથી. જો તેઓ તે પ્રકારની ઈજાઓ પહોંચાડે છે, તો તેમણે પરિણામોનો સામનો કરવો જ પડશે; અને તેઓ ત્યારે જ બચી શકે છે જો તે દર્શાવી શકાય, અથવા વ્યાજબી રીતે તારવી શકાય કે, ઈજા આકસ્મિક અથવા અન્યથા અજાણતા હતી.

૧૪. અમને આર. વિરુદ્ધ સ્ટીન ૧૯૪૭-૧ ઓલ ઈઆર ૮૧૩ માં પૃષ્ઠ ૮૧૬ (એ) પર લોર્ડ ગોડાર્ડના નિર્ણયનો સંદર્ભ આપવામાં આવ્યો હતો જ્યાં વિદ્વાન મુખ્ય ન્યાયાધીશ કહે છે કે જ્યાં કોઈ ચોક્કસ ઈરાદો મૂકવો અને આરોપ લગાવવો આવશ્યક છે, ત્યાં તે ચોક્કસ ઈરાદો સાબિત થવો જોઈએ. અલબત્ત તે હોવું જોઈએ, અને અલબત્ત તે પ્રોસિક્યુશન દ્વારા સાબિત થવું જોઈએ. અહીં એકમાત્ર પ્રશ્ન એ છે કે, કલમ ૩૦૦ "ત્રીજું" માટે જરૂરી ઈરાદાની હદ અને પ્રકૃતિ શું છે, અને તે કેવી રીતે સાબિત થવી જોઈએ?

૧૫. અપીલકર્તાના વિદ્વાન વકીલે આગળ એક ફકરા પર આધાર રાખ્યો જ્યાં વિદ્વાન મુખ્ય ન્યાયાધીશ કહે છે કે:

"જો, પુરાવાની સંપૂર્ણતા પર, કેદીના ઈરાદા વિશે એક કરતા વધુ દૃષ્ટિકોણ માટે અવકાશ હોય, તો જ્યુરીને નિર્દેશ આપવામાં આવવો જોઈએ કે જ્યુરીના સંતોષ માટે ઈરાદો સાબિત કરવાનું કામ પ્રોસિક્યુશનનું છે, અને જો, સંપૂર્ણ પુરાવાની સમીક્ષા પર, તેઓ કાં તો એમ વિચારે કે ઈરાદો અસ્તિત્વમાં ન હતો અથવા તેઓ ઈરાદા વિશે શંકામાં રહે છે, તો કેદી નિર્દોષ છૂટવા માટે હકદાર છે".

અમે સંમત છીએ કે ભારતમાં પણ આ જ કાયદો છે. પરંતુ આ પણ એવું જ છે. અમે તે જ વિદ્વાન ચુકાદામાંથી અગાઉના થોડા વાક્યો ટાંકીએ છીએ:

"કોઈ શંકા નથી, જો પ્રોસિક્યુશન એવું કૃત્ય સાબિત કરે જેના કુદરતી પરિણામો એક ચોક્કસ પરિણામ હોય અને કોઈ પુરાવા અથવા સમજૂતી ન આપવામાં આવે, તો જ્યુરી, યોગ્ય નિર્દેશ પર, કેદીને કથિત ઈરાદા સાથે કૃત્ય કરવા માટે દોષિત શોધી શકે છે".

અહીં બરાબર એ જ સ્થિતિ છે. અપીલકર્તાએ મૃતકના પેટમાં આટલા બળથી ભાલો કેમ માર્યો કે તે આંતરડામાં ઘૂસી ગયો અને આંતરડાના ત્રણ ગૂંચળા ઘામાંથી બહાર આવી ગયા અને ત્રણ જગ્યાએ પડેલા કાપમાંથી પચેલો ખોરાક બહાર નીકળ્યો તે વિશે કોઈ પુરાવો કે સમજૂતી આપવામાં આવી નથી. પુરાવા અથવા વાજબી સમજૂતીની ગેરહાજરીમાં, કે કેદીનો ઈરાદો શરીરમાં આટલા ઊંડે સુધી ઘૂસી જવા માટે પૂરતા બળ સાથે પેટમાં છરો મારવાનો ન હતો, અથવા એ દર્શાવવા માટે કે તેનું કૃત્ય એક ખેદજનક અકસ્માત હતું અને તેનો ઈરાદો અન્યથા હતો, તે એવું નિષ્કર્ષ કાઢવું વિકૃત હશે કે તેણે જે ઈજા

પહોંચાડી તે પહોંચાડવાનો તેનો ઈરાદો ન હતો. એકવાર તે ઈરાદો સ્થાપિત થઈ જાય (અને આ કેસમાં અન્ય કોઈ નિષ્કર્ષ વ્યાજબી રીતે શક્ય નથી, અને કોઈ પણ સંજોગોમાં તે હકીકતનો પ્રશ્ન છે), બાકીનું તબીબી અને ઈજાની પ્રકૃતિ અને ગંભીરતા વિશેના અન્ય પુરાવાઓ પરથી ઉદ્દેશ્યલક્ષી નિર્ધારણની બાબત છે.

૧૬. અપીલકર્તાના વિદ્વાન વકીલે અમને એમ્પરર વિરુદ્ધ સરદારખાન જરીદખાન, આઇએલઆર ૪૧ બોમ્બે ૨૭ માં પૃષ્ઠ ૨૯ પર (એઆઈઆર ૧૯૧૬ બોમ્બે ૧૯૧ માં પૃષ્ઠ ૧૯૨ પર) (બી) નો સંદર્ભ આપ્યો જ્યાં બીમન જે., કહે છે કે:

"જ્યાં એક જ ફટકાથી મૃત્યુ થાય છે, ત્યાં ગુનેગારનો કેટલી હદે શારીરિક ઈજા પહોંચાડવાનો ઈરાદો હતો તે સંપૂર્ણપણે ચોક્કસ હોવું હંમેશા વધુ મુશ્કેલ છે".

વિદ્વાન ન્યાયાધીશના પૂરા આદર સાથે તેમણે જરૂરી ઈરાદાને ઈજાની ગંભીરતા સાથે જોડી દીધો છે, અને તે, જેમ કે અમે દર્શાવ્યું છે, કલમને તે જરૂરી નથી. બંને બાબતો તદ્દન અલગ અને ભિન્ન છે, જોકે તેમના વિશેના પુરાવા ક્યારેક એકબીજા પર આવી શકે છે. પ્રશ્ન એ નથી કે

કેદીનો ઈરાદો ગંભીર કે સામાન્ય ઈજા પહોંચાડવાનો હતો પરંતુ તે ઈજા પહોંચાડવાનો હતો જે હાજર હોવાનું સાબિત થયું છે. જો તે દર્શાવી શકે કે તેણે આવું કર્યું નથી, અથવા જો સંજોગોની સંપૂર્ણતા આવા અનુમાનને વાજબી ઠેરવે છે, તો, અલબત્ત, કલમને જરૂરી ઈરાદો સાબિત થતો નથી. પરંતુ જો ઈજા અને અપીલકર્તાએ તેને પહોંચાડી તે હકીકત સિવાય બીજું કંઈ ન હોય, તો એકમાત્ર શક્ય અનુમાન એ છે કે તેનો ઈરાદો તેને પહોંચાડવાનો હતો. શું તે તેની ગંભીરતા વિશે જાણતો હતો, અથવા ગંભીર પરિણામોનો ઈરાદો રાખતો હતો, તે અહીં કે ત્યાં ક્યાંય નથી. પ્રશ્ન, જ્યાં સુધી ઈરાદાનો સંબંધ છે, તે એ નથી કે તેનો ઈરાદો મારી નાખવાનો હતો, અથવા કોઈ ચોક્કસ ગંભીરતાની ઈજા પહોંચાડવાનો હતો, પરંતુ શું તેનો ઈરાદો પ્રશ્ન હેઠળની ઈજા પહોંચાડવાનો હતો; અને એકવાર ઈજાનું અસ્તિત્વ સાબિત થઈ જાય પછી તેને પહોંચાડવાનો ઈરાદો માની લેવામાં આવશે સિવાય કે પુરાવા અથવા સંજોગો વિરુદ્ધ નિષ્કર્ષની ખાતરી આપે. પરંતુ ઈરાદો છે કે નહીં તે હકીકતની બાબત છે, કાયદાની નહીં. ઘા ગંભીર છે કે કેમ, અને જો ગંભીર છે, તો કેટલો ગંભીર છે, તે તદ્દન અલગ અને ભિન્ન પ્રશ્ન છે અને કેદીનો ઈરાદો પ્રશ્ન હેઠળની ઈજા પહોંચાડવાનો હતો કે કેમ તે પ્રશ્ન સાથે તેને કોઈ લેવાદેવા નથી.

૧૭. તે સાચું છે કે આપેલ કેસમાં પૂછપરછ ઈજાની ગંભીરતા સાથે જોડાયેલી હોઈ શકે છે. ઉદાહરણ તરીકે, જો તે સાબિત કરી શકાય, અથવા જો સંજોગોની સંપૂર્ણતા એવા અનુમાનને વાજબી ઠેરવે છે, કે કેદીનો ઈરાદો માત્ર ઉપરછલ્લો ઉઝરડો કરવાનો હતો અને આકસ્મિક રીતે તેનો શિકાર ઠોકર ખાઈને ઉપયોગમાં લેવાયેલી તલવાર કે ભાલા પર પડી ગયો, તો અલબત્ત ગુનો હત્યા નથી. પરંતુ તે એટલા માટે નથી કે કેદીનો ઈરાદો જે ઈજા પહોંચાડવાનો હતો તે એટલી ગંભીર ન હતી જેટલી તે સાબિત થઈ પરંતુ કારણ કે તેનો ઈરાદો પ્રશ્ન હેઠળની ઈજા બિલકુલ પહોંચાડવાનો ન હતો. આવા કિસ્સામાં તેનો ઈરાદો તદ્દન અલગ ઈજા પહોંચાડવાનો હશે. તફાવત કાયદાનો નથી પણ હકીકતનો છે; અને નિષ્કર્ષ એક યા બીજી રીતે હોવો જોઈએ કે કેમ તે સાબિતીની બાબત છે, જ્યાં જરૂરી હોય ત્યાં, પ્રત્યક્ષ જુબાનીની ગેરહાજરીમાં હકીકતના તમામ વાજબી અનુમાનોની મદદ લેવી. તે અનુમાન અને કાલ્પનિક અટકળ માટે નથી.

૧૮. અપીલ ફગાવી દેવામાં આવે છે."

૧૦.૧ ચુકાદાના ફકરા નં. ૧૨ વાંચવા પરથી ખાસ કરીને જે ફલિત થાય છે તે એ છે કે કેસ કલમ ૩૦૦ "ત્રીજું" ની અંદર આવે છે તે સાબિત કરવા માટે,

પ્રોસિક્યુશને ચાર બાબતો સ્થાપિત કરવી પડશે:

[એ] કે શારીરિક ઈજા હાજર છે.

[બી] ઈજાની પ્રકૃતિ સાબિત થવી જોઈએ

[સી] તે સાબિત થવું જોઈએ કે તે ચોક્કસ શારીરિક ઈજા પહોંચાડવાનો ઈરાદો હતો.

[ડી] તે સાબિત થવું જોઈએ કે વર્ણવેલ પ્રકારની ઈજા કુદરતના સામાન્ય ક્રમમાં મૃત્યુ નિપજાવવા માટે પૂરતી છે.

૧૧. આ માપદંડોને વર્તમાન અપીલની હકીકતો પર લાગુ કરતાં, બચાવ પક્ષ દ્વારા પણ તેનો વિવાદ કરવામાં આવ્યો નથી કે ઈજાઓ પાઈપ અને લાકડી વડે પહોંચાડવામાં આવી હતી. તબીબી પુરાવા દર્શાવે છે કે તમામ ઈજાઓ શરીરના મહત્વપૂર્ણ ભાગ પર ન હતી. દરેક ઈજા મટાડી શકાય તેવી હતી અને માથા પર કોઈ ઈજા એટલી જીવલેણ ન હતી કારણ કે કોઈ ફ્રેક્ચર ન હતું અને મગજ અકબંધ હતું. ફ.સા. ૧૯, ડૉ. વડગામાએ જોકે એવો અભિપ્રાય આપ્યો હતો કે ઈજાઓ મૃત્યુ નિપજાવવા માટે પૂરતી હતી, પરંતુ ઈજાઓની પ્રકૃતિના આધારે

એવો કોઈ પુરાવો ન હતો જે જીવલેણ ન હોય, એવી હોય જે મૃત્યુ નિપજાવવાની સંભાવના હોય અથવા કુદરતના સામાન્ય ક્રમમાં મૃત્યુ નિપજાવવા માટે પૂરતી હોય. તબીબી અભિપ્રાયમાં તે પાસું ખૂટતું હતું. વાસ્તવમાં, જો ડૉ. વડગામાની જુબાની સમગ્ર સંદર્ભમાં જોવામાં આવે, તો તે સ્પષ્ટ છે કે તમામ ઈજાઓ એકસાથે મળીને જીવલેણ ન હતી પરંતુ સારવાર પછી મટાડી શકાય તેવી હતી. આવી તમામ ઈજાઓ હેમોરહેજિક શોક (રક્તસ્ત્રાવને કારણે આઘાત) માં પરિણમી હોઈ શકે છે અને રક્તસ્ત્રાવ નહીં કારણ કે મગજ અકબંધ હતું. આ બધું દર્શાવે છે કે આ કેસ સ્પષ્ટપણે આઈપીસી ની કલમ ૩૦૪ ભાગ ૨ ના દાયરામાં આવશે કારણ કે પહોંચાડવામાં આવેલી ઈજાઓ એવી શારીરિક ઈજાઓ ન હતી જેનાથી મૃત્યુ થવાની સંભાવના હોય. નનકાઉનુ વિરુદ્ધ ઉત્તર પ્રદેશ રાજ્ય (૨૦૧૬) ૩ એસસીસી ૩૧૭ ના કેસમાં સુપ્રીમ કોર્ટના અવલોકન સાથે ઉપરોક્ત કારણને પૂરક અને સમર્થન આપવું લાભદાયક રહેશે:

> *"૧૧. ઈરાદો હેતુ કરતા અલગ છે. જે ઈરાદાથી કૃત્ય કરવામાં આવે છે તે ગુનો સાપરાધ મનુષ્યવધ છે કે હત્યા છે તેવા નિષ્કર્ષ પર પહોંચવામાં તફાવત ઊભો કરે છે. આઈપીસી ની કલમ ૩૦૦ નો ત્રીજો ખંડ બે ભાગનો બનેલો છે. પ્રથમ ભાગ હેઠળ તે સાબિત થવું જોઈએ કે જે ઈજા હાજર છે તે પહોંચાડવાનો ઈરાદો હતો અને બીજા ભાગ હેઠળ તે સાબિત થવું જોઈએ કે ઈજા કુદરતના સામાન્ય ક્રમમાં મૃત્યુ નિપજાવવા માટે પૂરતી હતી.*

આઈપીસી ની કલમ ૩૦૦ ના ત્રીજા ખંડને ધ્યાનમાં લેતા અને વિરસા સિંહના કેસમાં સિદ્ધાંતોનો પુનરોચ્ચાર કરતા, જય પ્રકાશ વિરુદ્ધ રાજ્ય (દિલ્હી એડમિનિસ્ટ્રેશન) (૧૯૯૧) ૨ એસસીસી ૩૨ ના ફકરા (૧૨) માં, આ કોર્ટે નીચે મુજબ ઠરાવ્યું:–

"૧૨. આ અવલોકનોનો સંદર્ભ આપતા, આ કોર્ટની ડિવિઝન બેન્ચે જગરુપ સિંહના કેસ, (૧૯૮૧) ૩ એસસીસી ૬૧૬ માં આ રીતે અવલોકન કર્યું: (એસસીસી પૃષ્ઠ ૬૨૦, પેરા ૭)

"વિવિયન બોઝ, જે. ના આ અવલોકનો લોક્સ ક્લાસિક્સ (મૂળભૂત સંદર્ભ) બની ગયા છે. ત્રીજા ખંડની લાગુ પડવા માટે વિરસા સિંહ કેસ, એઆઈઆર ૧૯૫૮ એસસી ૪૬૫ માં નિર્ધારિત કસોટી હવે આપણી કાનૂની વ્યવસ્થામાં જડાઈ ગઈ છે અને કાયદાના શાસનનો ભાગ બની ગઈ છે."

ડિવિઝન બેન્ચે વધુમાં એવું પણ ઠરાવ્યું હતું કે વિરસા સિંહ કેસ એઆઈઆર ૧૯૫૮ એસસી ૪૬૫ નો નિર્ણય માર્ગદર્શક સિદ્ધાંતો નિર્ધારિત કરવા તરીકે સમગ્ર રીતે અનુસરવામાં આવ્યો છે. આ બંને કેસોમાં સ્પષ્ટપણે નિર્ધારિત કરવામાં આવ્યું છે કે પ્રોસિક્યુશને સાબિત

કરવું પડશે (૧) કે શારીરિક ઈજા હાજર છે, (૨) કે ઈજા કુદરતના સામાન્ય ક્રમમાં મૃત્યુ નિપજાવવા માટે પૂરતી છે, (૩) કે આરોપીનો તે ચોક્કસ ઈજા પહોંચાડવાનો ઈરાદો હતો એટલે કે તે આકસ્મિક કે અજાણતા ન હતી અથવા કોઈ અન્ય પ્રકારની ઈજાનો ઈરાદો હતો. બીજા શબ્દોમાં કહીએ તો ત્રીજો ખંડ બે ભાગનો બનેલો છે. પ્રથમ ભાગ એ છે કે જે ઈજા હાજર હોવાનું જણાય છે તે પહોંચાડવાનો ઈરાદો હતો અને બીજો ભાગ એ છે કે સદર ઈજા કુદરતના સામાન્ય ક્રમમાં મૃત્યુ નિપજાવવા માટે પૂરતી છે. પ્રથમ ભાગ હેઠળ પ્રોસિક્યુશને આપેલી હકીકતો અને સંજોગો પરથી સાબિત કરવું પડે છે કે આરોપીનો ઈરાદો તે ચોક્કસ ઈજા પહોંચાડવાનો હતો. જ્યારે બીજો ભાગ શું તે મૃત્યુ નિપજાવવા માટે પૂરતો હતો તે ઉદ્દેશ્યલક્ષી તપાસ છે અને તે ઈજાની વિગતો પરથી અનુમાન કે કપાતની બાબત છે. કલમ ૩૦૦ ના ત્રીજા ખંડની ભાષા બે જગ્યાએ ઈરાદાની વાત કરે છે અને દરેક ક્રમ પ્રોસિક્યુશન દ્વારા સ્થાપિત થવો જોઈએ તે પહેલાં કેસ તે ખંડમાં આવે. આરોપીનો 'ઈરાદો' અને 'જાણકારી' એ મનની આત્મલક્ષી અને અદ્રશ્ય સ્થિતિઓ છે અને તેમનું અસ્તિત્વ સંજોગો પરથી એકત્રિત કરવું પડે છે, જેમ કે ઉપયોગમાં લેવાયેલ હથિયાર, હુમલાની ક્રૂરતા, ઈજાઓની બહુવિધતા અને આસપાસના અન્ય તમામ સંજોગો. કોડના ઘડવૈયાઓએ ઈરાદાપૂર્વક 'ઈરાદો' અને 'જાણકારી' શબ્દોનો ઉપયોગ કર્યો હતો અને તે સ્વીકારવામાં આવે છે કે

કોઈ કૃત્ય કરવામાં પરિણમી શકે તેવા પરિણામોની જાણકારી એ એવા ઈરાદા સમાન નથી કે આવા પરિણામો આવવા જોઈએ. પ્રથમ, જ્યારે કોઈ વ્યક્તિ દ્વારા કોઈ કૃત્ય કરવામાં આવે છે, ત્યારે એવું માનવામાં આવે છે કે તેને ખ્યાલ હોવો જ જોઈએ કે કેટલાક ચોક્કસ હાનિકારક પરિણામો આવશે અથવા આવી શકે છે. પરંતુ તે જાણકારી માત્ર જાગૃતિ છે અને એવા ઈરાદા સમાન નથી કે આવા પરિણામો આવવા જોઈએ. 'જાણકારી' ની સરખામણીમાં, 'ઈરાદા' ને પરિણામોની માત્ર અગમચેતી કરતાં કંઈક વધુની જરૂર છે, એટલે કે કોઈ ચોક્કસ હેતુ પ્રાપ્ત કરવા માટે હેતુપૂર્વક કંઈક કરવું."

૧૨. આઈપીસી ની કલમ ૩૦૦ ના ત્રીજા ખંડમાં કુદરતના સામાન્ય ક્રમમાં મૃત્યુ નિપજાવવા માટે ઈજાની પૂરતીતા પર ભાર મૂકવામાં આવ્યો છે. પૂરતીતા એ કુદરતના સામાન્ય ક્રમમાં મૃત્યુની ઉચ્ચ સંભાવના છે. જ્યારે પૂરતીતા અસ્તિત્વમાં હોય અને મૃત્યુ થાય, ત્યારે આવી ઈજા પહોંચાડવાનો ઈરાદો હોય છે અને આવો ગુનો કરવો એ હત્યા છે. ઈજાની પૂરતીતા સુનિશ્ચિત કરવા માટે, કેટલીકવાર ઉપયોગમાં લેવાતા હથિયારની પ્રકૃતિ, કેટલીકવાર શરીરનો તે ભાગ જેના પર ઈજા પહોંચાડવામાં આવી છે અને કેટલીકવાર બંને સુસંગત હોય છે. ઉપયોગમાં લેવાતા હથિયારની પ્રકૃતિ અને ઈજાના સ્થાનના આધારે, કેટલાક કિસ્સાઓમાં, કુદરતના સામાન્ય ક્રમમાં મૃત્યુ નિપજાવવા માટે ઈજાની પૂરતીતા

સાબિત થવી જોઈએ અને હકીકતમાં મૃત્યુ થયું છે તે હકીકત પરથી તેનું અનુમાન લગાવી શકાય નહીં."

૧૨. તેથી, ભાર કુદરતના સામાન્ય ક્રમમાં મૃત્યુ નિપજાવવા માટે આવી ઈજાની પૂરતીતામાં છે. અપીલમાં જુબાની વાંચવા પર, ડૉ. વડગામાના પુરાવા પરથી એ હકીકત સાથે મળીને કે ઈજાઓ જીવલેણ ન હતી અને શરીરના મહત્વપૂર્ણ ભાગો પર પણ ન હતી, તે કુદરતના સામાન્ય ક્રમમાં મૃત્યુ નિપજાવવા માટે પૂરતી ન હતી. વિદ્વાન એડિશનલ પબ્લિક પ્રોસિક્યુટર શ્રી ઓઝા દ્વારા આધાર રાખવામાં આવેલ રાયવરાપુ પુન્નયા (ઉપર મુજબ) ના કેસમાં, ડોક્ટરોએ સ્પષ્ટપણે અભિપ્રાય આપ્યો હતો કે ઈજાઓ કુદરતના સામાન્ય ક્રમમાં મૃત્યુ નિપજાવવા માટે પૂરતી હતી અને તેથી કલમ ૩૦૦ ના બંને તત્વો કે શું મૃતક પર જોવા મળેલી શારીરિક ઈજાઓ ઈરાદાપૂર્વક પહોંચાડવામાં આવી હતી અને જો એમ હોય તો શું તે કુદરતના સામાન્ય ક્રમમાં મૃત્યુ નિપજાવવા માટે પૂરતી હતી તે સ્થાપિત થયા હતા.

૧૩. વિદ્વાન એપીપી શ્રી ઓઝા દ્વારા આધાર રાખવામાં આવેલ કેસો એટલે કે રાયવરાપુ પુન્નયા [ઉપર મુજબ] અને ગોલુ રાયકવાર [ઉપર મુજબ] માં, ઈજાઓની સંખ્યા ૫ હતી અને પીડિતને પગ અને હાથ પર લાકડીઓથી માર મારવામાં આવ્યો હતો અને ત્યારબાદ હોસ્પિટલમાં દાખલ કરવામાં આવતા મૃતક

તેની ઈજાઓના કારણે મૃત્યુ પામ્યો હતો. બંને કેસોમાં પોસ્ટમોર્ટમ કરનાર ડોક્ટરોએ ચોક્કસપણે અભિપ્રાય આપ્યો હતો કે મૃત્યુનું કારણ બહુવિધ ઈજાઓના પરિણામે આઘાત અને રક્તસ્ત્રાવ હતું અને સદર ઈજાઓ કુદરતના સામાન્ય ક્રમમાં મૃત્યુ નિપજાવવા માટે સંચિત રીતે પૂરતી હતી. ઉપરોક્ત સંદર્ભમાં, રેકોર્ડ પરના પુરાવાઓ પરથી એવું ફલિત થયું હતું કે આરોપીઓ દ્વારા ઈરાદાપૂર્વક પહોંચાડવામાં આવેલી તમામ ઈજાઓ કુદરતના સામાન્ય ક્રમમાં મૃત્યુ નિપજાવવા માટે સંચિત રીતે પૂરતી છે અને ભલે તેમાંથી કોઈપણ ઈજા વ્યક્તિગત રીતે આવી પૂરતીતા સુધી પહોંચતી ન હોય, તો પણ ત્રીજા ખંડમાં "શારીરિક ઈજા" ની અભિવ્યક્તિ કેસને આઇપીસી ની કલમ ૩૦૦ હેઠળ લાવીને આકર્ષિત થશે.

૧૩.૧ રાયવરાપુ પુન્નયા [ઉપર મુજબ] ના કેસમાં, ફકરા ૩૫ માં, ડૉ. સરોજિની ફ.સા.–૧૨ એ જુબાની આપી હતી કે મૃતકની ઈજાઓ કુદરતના સામાન્ય ક્રમમાં મૃત્યુ નિપજાવવા માટે સંચિત રીતે પૂરતી હતી, જે નીચે મુજબ વંચાય છે:

> “૩૫ આ આપણને ખંડ (૩) ના બીજા તત્વ તરફ લઈ જાય છે. ડૉ. સરોજિની, ફ.સા. ૧૨, એ જુબાની આપી હતી કે મૃતકની ઈજાઓ કુદરતના સામાન્ય ક્રમમાં મૃત્યુ નિપજાવવા માટે સંચિત રીતે પૂરતી હતી. તેમના મતે – જે અમને સંપૂર્ણપણે વિશ્વાસપાત્ર જણાયું છે –

મૃત્યુનું કારણ બહુવિધ ઈજાઓના કારણે આઘાત અને રક્તસ્ત્રાવ હતું. ડૉ. સરોજિનીએ મૃતકના મૃતદેહનું પોસ્ટમોર્ટમ કર્યું હતું. તેણીએ શરીરનું વિચ્છેદન કર્યું હતું અને આંતરિક અંગોની ઈજાઓની તપાસ કરી હતી. તેથી તે સૌથી સારી જાણકાર નિષ્ણાત હતી જે મૃત્યુના કારણ અને જે ઈજાઓથી મૃત્યુ થયું તેની પૂરતીતા અથવા અન્યથા વિશે સત્તા સાથે અભિપ્રાય આપી શકતી હતી. આ મુદ્દા પર ડૉ. સરોજિનીનો પુરાવો ડૉક્ટરો (ફ.સા. ૧૧ અને ૨૬) કરતા વધુ સારા સ્થાને હતો જેમણે મૃતકની તેના જીવનકાળમાં બાહ્ય તપાસ કરી હતી. આ સ્થિતિ હોવા છતાં, હાઈકોર્ટે કુદરતના સામાન્ય ક્રમમાં મૃત્યુ નિપજાવવા માટે ઈજાઓની પૂરતીતાના સંબંધમાં ડૉ. સરોજિનીના પુરાવાને ખાસ ધ્યાનમાં લીધો નથી. કલમ ૩૦૦ ના ખંડ (૩) ના બીજા તત્વના સંબંધમાં ડૉ. સરોજિનીના પુરાવાને કેમ સ્વીકારવામાં ન આવે તેનું કોઈ કારણ નથી. ડૉ. સરોજિનીનો પુરાવો સંતોષકારક રીતે આ ખંડના બીજા તત્વની હાજરી સ્થાપિત કરે છે."

તેથી, ફકરા ૩૬ માં સર્વોચ્ચ અદાલતે નીચે મુજબ ઠરાવ્યું:

"૩૬ તેથી, આ નિષ્કર્ષમાંથી કોઈ બચાવ નથી કે આરોપી દ્વારા આચરવામાં આવેલો ગુનો 'હત્યા' હતો, તે હકીકત હોવા છતાં કે

આરોપીનો મૃત્યુ નિપજાવવાનો ઈરાદો શંકાની બહાર દર્શાવવામાં આવ્યો નથી."

૧૩.૨ આ કેસની હકીકતોમાં ડૉ. વડગામા ફ.સા.-૧૯ અન્યથી સ્વતંત્ર એવી એક પણ ઈજા વિશે સ્પષ્ટ અને ચોક્કસ અભિપ્રાય આપતા નથી જે મૃત્યુ જેવા જીવલેણ પરિણામોમાં પરિણમવા માટે પૂરતી ગંભીર હોય.

૧૩.૩ આ કેસની હકીકતોમાં, એ હકીકતને ધ્યાનમાં રાખીને આરોપીના કૃત્ય અને મૃત્યુ વચ્ચે સીધો કારણભૂત સંબંધ સ્થાપિત થયો હોવાનું કહી શકાય નહીં કે તમામ ઈજાઓ મૃત્યુનું પ્રત્યક્ષ કારણ હતી તે સાબિત કરવા માટે પૂરતા પુરાવા રેકોર્ડ પર લાવવામાં આવ્યા નથી. ઉપરોક્ત કેસમાં, સર્વોચ્ચ અદાલતે અંદા [ઉપર મુજબ] ના કેસમાં અન્ય નિર્ણય પર આધાર રાખ્યો હતો જેમાં હુમલાખોરોનો હેતુ પૂર્વયોજિત અને ગણતરીપૂર્વકનો જણાયો હતો અને ૧૯ ઈજાઓમાં પગ અને હાથના મોટાભાગના હાડકાના ફ્રેક્ચરનો સમાવેશ થતો હતો. વર્તમાન કેસમાં એવું નથી.

૧૩.૪ આ કેસની હકીકતોમાં કારણ કે ડૉ. દિવ્યેશભાઈ વડગામા ફ.સા.-૧૯ આંક ૮૮ એ સ્પષ્ટપણે જુબાની આપી છે કે માથા પર કોઈ દેખીતું ફ્રેક્ચર ન હતું અને મગજ અકબંધ હતું અને છાતી પર કોઈ ફ્રેક્ચર કે ઈજા ન હતી અને તેમના

અને ડૉ. બાલસના અભિપ્રાયમાં, મૃત્યુ શરીર પર બહુવિધ ઈજાઓના પરિણામે લોહી વહી જવાને કારણે થયું હતું, અને તેથી, વર્તમાન કેસ [૧] ભૂપત સિંહ [ઉપર મુજબ], [૨] કરિયા [ઉપર મુજબ], [૩] રામ લાલ [ઉપર મુજબ], [૪] સુરિન્દર કુમાર [ઉપર મુજબ], [૫] જગદીશ પ્રસાદ ઉર્ફે જે.પી. [ઉપર મુજબ], અને [૬] મનોજ કુમાર [ઉપર મુજબ] ના કેસોમાં નિર્ધારિત કાયદા મુજબ આઈપીસી ની કલમ ૩૦૦ ના વ્યાપમાં આવતો નથી. તેથી, આરોપીઓ દોષિત ઠરાવવાની સજાને કલમ ૩૦૨ થી કલમ ૩૦૪ માં રૂપાંતરિત કરવા હકદાર છે.

૧૪. વર્તમાન અપીલમાં, પ્રોસિક્યુશન ડોક્ટરોની તપાસ દ્વારા કુદરતના સામાન્ય ક્રમમાં મૃત્યુ નિપજાવવા માટે ઈજાઓની પૂરતીતાના બીજા મુદ્દાની તપાસ કરવામાં અને તેને રેકોર્ડ પર લાવવામાં નિષ્ફળ ગયું છે. આથી, અમે અપીલકર્તાઓ વતી વિદ્વાન એડવોકેટ શ્રી એ.ડી. શાહની રજૂઆત સ્વીકારવા અને અપીલકર્તાઓને ઈન્ડિયન પીનલ કોડની કલમ ૩૦૨ હેઠળ આજીવન કેદની સજા અને દોષિત ઠરાવવાની સજામાં ફેરફાર કરી આઈપીસી ની કલમ ૩૦૪ (ભાગ–૨) હેઠળ દસ વર્ષની મુદત માટેની કેદની સજામાં રૂપાંતરિત કરવા તૈયાર છીએ, જેમાં દંડ અને આવો દંડ ભરવામાં નિષ્ફળ જવા પરની સજા યથાવત રહેશે.

૧૫. તદનુસાર, સેશન્સ કેસ નં. ૬૭/૨૦૧૨ માં વિદ્વાન એડિશનલ ડિસ્ટ્રિક્ટ એન્ડ સેશન્સ જજ, દેવભૂમિ દ્વારકા મુકામે ખંભાળિયા દ્વારા પસાર કરાયેલા તારીખ ૧૨.૧૦.૨૦૧૭ ના ચુકાદા અને આદેશ દ્વારા ઈન્ડિયન પીનલ કોડની કલમ ૩૦૨ હેઠળ અપીલકર્તાઓને–મૂળ આરોપીઓને કરવામાં આવેલી દોષિત ઠરાવવાની સજાને ઈન્ડિયન પીનલ કોડની કલમ ૩૦૪ (ભાગ–૨) હેઠળ દોષિત ઠરાવવાની સજામાં રૂપાંતરિત કરવામાં આવે છે. અપીલકર્તાઓને–મૂળ આરોપીઓને ઈન્ડિયન પીનલ કોડની કલમ ૩૦૪ (ભાગ–૨) હેઠળ દસ વર્ષના સમયગાળા માટે સખત કેદની સજા ભોગવવાનો આદેશ કરવામાં આવે છે. તારીખ ૧૨.૧૦.૨૦૧૭ ના ચુકાદા અને આદેશમાં તે મુજબ ફેરફાર કરવામાં આવે છે. અપીલ તે મુજબ અંશતઃ મંજૂર કરવામાં આવે છે.

રેકોર્ડ અને પ્રોસિડિંગ્સ તાત્કાલિક ટ્રાયલ કોર્ટને મોકલી આપવા.

મુખ્ય અપીલના નિકાલને ધ્યાનમાં રાખીને, ક્રિમિનલ મિસ્ક. એપ્લિકેશન નં. ૧/૨૦૧૮ પર કોઈ આદેશ નથી. તેનો નિકાલ કરવામાં આવે છે.

(અનંત એસ. દવે, કાર્યકારી મુખ્ય ન્યાયમૂર્તિ)

(બિરેન વૈષ્ણવ, ન્યાયમૂર્તિ)

This judgment has been translated using AI Tool – SUVAS.

==

<u>અસ્વીકરણ</u>: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઇ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

<u>DISCLAIMER:</u> The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

==